

Звышыні палёту птушкі беларускія пагоркі, лясы, азёры набіраюць такую моц, ад якой захоплівае дух і прыходзіць разуменне, якую сапраўды прыгожую зямлю мы, беларусы, атрымалі ў спадчыну. На аўтамабілі ж або пешшу мы маем магчымасць убачыць куточки нашай зямлі непасрэдна, больш з блізкай адлегласці. Журналісты “Культуры”, нават калі бываюць у рэгіёнах Беларусі па асабістых справах, заўсёды бяруць з сабой фотаапарат. Затрымаць імгненне навакольнага асяроддзя, зрабіць трапны кадр пра сучаснасць альбо пра рэшткі мінулага — гэта як чарговы раз узняцца на вышыню сучаснасці, каб убачыць далёкую гісторыю зямлі прашчураў. Менавіта там усталяваны сімвалічны Маяк асэнсаванняў. У пэўным сэнсе журналісты і ёсць наглядальнікі маякоў, пра што сведчаць матэрыялы нумара на старонках 4 — 5, 14, 16. І, безумоўна, фотаэцюды на гэтай паласе, што апяваюць восенскую Браслаўшчыну з новай агляднай пляцоўкі, што на гары паміж азёраў Снуды і Струста.

Фота Таццяны ПАШЭНЬКА

Маякі асэнсаванняў

“Анімаёўка” ўрчыла ўзнагароды

У Магілёве прайшоў XXIII Міжнародны фестываль анімацыйных фільмаў “Анімаёўка”. На ўрачыстай цырымоніі, што прайшла 28 кастрычніка ў кінатэатры “Радзіма”, былі названы пераможцы конкурсаў і ўладальнікі Гран-пры. “Вялікі хрустальны аловак” уручаны фільму сумеснай вытворчасці Кітая і Германіі “Басаногі Буда” рэжысёра Фэн Сюэ.

Надзея КУДРЭЙКА

Сёлета ў конкурсы анімацыйных фільмаў і дзіцячай анімацыйнай творчасці было заяўлена 283 стужкі з 45 краін свету. На конкурс дзіцячай выяўленчай і дэкаратыўна-прыкладной творчасці было прадстаўлена 350 работ з Беларусі, Расіі і Казахстана.

Адметна, што галоўны прыз “Анімаёўка” за лепшы анімацыйны фільм фестывалю” другі год запар уручаецца кітайскім творцам: сёлета за фільм “Басаногі Буда”, а летась перамагла стужка “Душы патоपленых дзвючыхан” рэжысёра Рунца Цао. “Лепшым анімацыйным фільмам для дарослых” прызналі работу рэжысёраў Давіда Штумпа і Міхаіла Міхалі “Непрыемнасці здароўца” сумеснай вытворчасці Чэхіі, Францыі і Славакіі. “Лепшым эксперыментальным анімацыйным фільмам” стала іспанская карціна “Лурсагуак. Стэны з жыцця” рэжы-

сёра Ізібэне Анадэра. Прыз як “лепшы рэжысёр анімацыйнага фільма” атрымаў Дзмітрый Гелер, аўтар расійскай стужкі “Гаспадыня Меднай гары”. Прызю і намінацыю ў конкурсах было вельмі многа. Яшчэ можна адзначыць, што прыз за “лепшы беларускі анімацыйны фільм” атрымала рэжысёр Рыта Шаграй з фільмам “Цацка”, прысвечаным 75-годдзю Перамогі.

Ганаровы дыплом “Майстру анімацыі” і прыз “Вялікі хрустальны аловак” за значны ўклад у развіццё анімацыі быў уручаны рэжысёру і мастаку-пастаноўшчыку кінастудыі “Беларусьфільм” Таццяне Кубліцкай. Яна ж узначалвала і журы конкурсу дзіцячай анімацыйнай творчасці.

Сярод дзяцей — твораў мультфільмаў — у намінацыі “Самы юны стваральнік анімацыйнага фільма” перамагла дзіцячая студыя анімацыі “МультиФокус” з Барысава: “Малы хрустальны аловак” атрымала стужка “Прытча “Мыш і верабей”, педагога студыі — Вікторыя Мірончык. У намінацыі “Лепшы дзіцячы анімацыйны фільм” перамагла стужка “Чакай мяне” магілёўскай дзіцячай студыі “Аловак”, педагог — Анастасія Клочкова. За “лепшы сцэнарый” была адзначана расійская работа “Батарэйны зайц” са студыі анімацыі “Дом” з Бердска. Уручаліся прызы за лепшы пазнавальны фільм, за самы добры фільм, і вялікае мноства самых розных. Лепшым беларускім фільмам, створаным дзецьмі, прызналі карціну “Як

Сучасны музей з даўнімі традыцыямі

Антон РУДАК /
ФотаТаццяны МАТУСЕВІЧ

Вядома, такая колькасць музейных прадметаў не можа быць цалкам прадстаўлена ў экспазіцыі, таму ў музеі вядзецца актыўная дзейнасць па выпуску друкаваных выданняў, якія дазваляюць пазнаёміць усіх цікаўных са зместам яго фондаў і калекцыяў. З нагоды 76-годдзя музея зладжаная выстава кнігі і брашур такога кшталту. Каля паўтрасцяці твораў налічвае калекцыя жывапісу музея — творы трыццаці дзевяці аўтараў прадстаўленыя ў альбоме-каталогу “Палітра памяці”.

Каталог “Партызанская зброя” прысвечаны ўнікальнай калекцыі сабраным узорам зброі, якая выраблялася партызанамі ў падпольных умовах. Пачатак гэтаму збору быў пакладзены адразу ж пасля вызвалення Беларусі. Дарэчы, першыя часовыя выставы, якія дзейнічалі ў створаным неўзабаве пасля вызвалення Мінска музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, былі прысвечаныя акурат партызанскай зброі і парт-

22 кастрычніка споўнілася 76 гадоў з дня адкрыцця Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны — найбуйнейшага нацыянальнага сховішча рэліквій ваеннай гісторыі, фондавыя калекцыі якога налічваюць звыш ста пцідзесці пці тысяч адзінак захоўвання.

“Музыка ў сядзібе”

7 лістапада ў 16.00 у філіяле Музея гісторыі горада Мінска ў Лошыцкай сядзібе будзе праходзіць мерапрыемства пад назвай, што вынесена ў загаловак.

Арганізатары фесту — “Лошыцкая сядзіба” і “Музычная гасцёўня” — запрашаюць усіх жадаючых здзейсніць захапляльнае музычнае падарожжа разам з Таццянай Старчанка (фартэпіяна) і Яўгенам Ві-

дановым (флейта), якія правядуць рамантычны вечар у стылі музычных салонаў сядзіб XIX стагоддзя.

У “Вялікай гасцёўні” Лошыцкай сядзібы прагучаць творы вядомых уладальнікаў беларускіх сядзіб і замкаў: Станіслава Манюшкі, Напалеона Орды, Міхаіла Клефаса Агінскага, Мацея Радзівіла, а таксама іншых кампазітараў эпохі рамантызму — Міхаіла Глінкі, Фрыдрых Шапэна і іншых. “Музычная гасцёў-

ня” — заўсёды ўнікальная аўтарскія праграмы, у якіх прадстаўлена насычаная палітра музычных жанраў: сольныя інструментальныя канцэрты, камерна-інструментальная, камерна-вакальная, сімфанічная музыка.

Стваральнік і мастацкі кіраўнік “Музычнай гасцёўні” — піяністка Таццяна Старчанка. Яна з’яўляецца не толькі выканаўцай, але і вядучай, рэжысёрам-пастаноўшчыкам і аўтарам праектаў.

Фота прадстаўлена арганізатарамі фестывалю

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНОВА ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНА, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Александр Паўлавіч; намеснік галоўнага рэдактара — Юры КАРПЕНКА; адказны сакратар — Таццяна ПАШЭНКА; рэдактар аддзела: Яўген РАПІН; аглядальнікі рэдакцыі: Эмілер ЮРКЕВІЧ, Надзея СІНЦЭВІЧ, Надзея КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЬІН, Юры ЧАРНЯКЕВІЧ; спецыяльны карэспандэнт: Пётр БАСІПЕЎСКІ, мастацкі рэдактар — Наталля ОБАД.
Сайт: www.kimpres.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чвэрці паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 41. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, (017) 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавчская ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Алксееўна; першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Алксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чвэрці паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў наведваючы прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдчы, кім і каля выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.
Аўтарскія рукапісы не рэзінуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нісцэ адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© “Культура”, 2020. Наклад 3022. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Паўдана ў друк 30.10.2020 ў 18.00. Замова 3055.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”. 220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Фрагменты экспазіцый музея.

26 кастрычніка ў Мінску адбылося ўрачыстае адкрыццё мемарыяльнай шыльды ў гонар кампазітара Алега Молчана. Цырымонія была прымаркаваная да першай гадавіны са дня сыходу творцы.

Антон РУДАК /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Шыльда ўсталяваная ў гістарычным цэнтры Мінска, на доме № 20 па Ракаўскай вуліцы, які вядомы як “дом з медузай”. Тут будучы кампазітар нарадзіўся і правёў свае першыя гады. Аўтарамі эскіза выступілі вядомыя беларускія скульптары Вольга Нячай і Сяргей Аганяў. Бар’ельеф паказвае творцу ў працэсе ўзнікнення чарговага музычнага шэдэўра, за інструментам і ў атачэнні нотных аркушаў.

Шыльда была выкананая пры ўдзеле Нацыянальнага фонду падтрымкі праваўладальнікаў (Расія) і арганізаваным супрацоўніцтве Беларускага саюза музычных дзеячаў, а таксама Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта. Вольга Нячай і Сяргей Аганяў неўзабаве мусяць распачаць працу і над надмагільным помнікам Алегу Молчану, які ўсталяюць на Усходніх могілках у Мінску.

Удава кампазітара, Ірына Відава, адзначыла, што Алег Молчан ужо робіцца для Мінска такім сімвалам, якім стаў Шапэн для Варшавы альбо Моцарт — для Вены. За гэты год ёй удалося зрабіць шмат для ўшанавання памяці мужа. Былі праведзены два тэлеканцэрты, на якіх прагучалі песенныя хіты Алега Молчана, а таксама створаная ім

У такт сэрцу сталіцы

Ірына Відава ля мемарыяльнай дошкі.

таў Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра Беларусі, харавых калектываў і вакальных ансамбляў. Міжнароднае прызнанне творца атрымаў у перыяд супрацоўніцтва з ансамблем “Песняры” і яго мастацкім кіраўніком, народным артыстам Беларусі Уладзімірам Мулявіным.

Алег Молчан быў узнагароджаны медалём Францыска Скарыны і з’яўляўся лаўрэатам міжнародных і нацыянальных прэміяў і конкурсаў. Ён сышоў з жыцця 26 кастрычніка 2019 года ў Жэневе, дзе знаходзіўся на лячэнні ад анкалагічнага захворвання, з якім змагаўся на працягу трох гадоў.

ызанскаму ды падпольнаму друку.

Таксама да гэтай даты ў музеі распачала працу часовае экспазіцыя саветскай графікі і карыкатуры перыяду 1939 — 1945 гадоў “Зброяй мастацтва”, з нагоды адкрыцця якой у канферэнц-зале адбыліся ўрачысты сход і святочны канцэрт. На выставе прадстаўленыя працы такіх выдатных майстроў, як Кукрынкісы, Барыс Яфімаў і Віктар Дэнні.

У 1970 годзе Кукрынкісы (Міхаіл Курпрыянаў, Парфірый Крылоў і Мікалай Сакалоў) падарылі музею тры арыгінальныя плакаты “Вокнаў ТАСС”. Яны былі створаны ў 1941 — 1944 гадах і прысвечаны барацьбе беларускіх партызанаў з нямецка-фашысцкімі захопнікамі: “Рэйкавай вайне” і “Мінскаму катлу” 1944 года. Агулам жа калекцыя плакатаў, сабраная ў музеі, налічвае каля паўтысячы адрывкаў.

У экспазіцыі прадстаўленыя каля трох дзясяткаў арыгінальных плакатаў, а захаванне такога кшталту твораў з паперы, як вядома, патрабуе выканання пэўных патрабаванняў (вільготнасць, рэжым захоўвання і экспанавання). Размешчаным на выставе работам ужо каля васьмідзясяці гадоў, таму знаходзіцца навідавоку яны будучы не надта працяглы час — выстава дзейнічае да 27 лістапада.

Віншуем!

Юбілейная дата і пазачасавы кантэкст

31 кастрычніка Льву Мікалаевічу Гумілеўскаму спаўняецца 90 гадоў. Зроблена ім — здабытак нацыі, а сам ён належыць да гортры вялікіх мастакоў савецкай эпохі, якія і ў незалежнай Беларусі не згубілі творчы імпульс і па-ранейшаму плённа працуюць дзеля культурніцкага суверэнітэту нашай краіны. У гэтым няцяжка пераканацца, паглядзеўшы ягоную выставу ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы. Яе назва “Мой кліч векавы”.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Некаторыя творы на выставе, выкананыя мэтрам у суаўтарстве с сынам. Леў і Сяргей Гумілеўскія ў творчым сэнсе аднадумцы, таму ім лёгка працаваць разам. Выстава невялікая. На экспазіцыйных плошчак Купалавага дома можна ладзіць толькі камерныя мастацкія імпрэзы. Але, як гавораць, добрая песня можа быць і не шматслоннай. Да таго ж месца намоленае і, што называць важна, для Льва Мікалаевіча гэтая геалагічная мае сімвалічны сэнс. Менавіта на Купалаўскай тэме ён узяўся як творца. Ягонае ўзыходжанне да славы фактычна распачалося з працы над помнікам Песняру, які разам з музеем і Купалаўскім паркам увугле з’яўляюцца мемарыяльным комплексам у гонар генія нашай літаратуры.

Згаданы помнік знаваў не толькі ў творчасці Льва Мікалаевіча, але і для ўсёй гісторыі мастацкай культуры нашай краіны. Ён паўстаў у 1972 годзе, калі Беларусь святкавала 90-годдзе з дня нараджэння Песняра. Дакладней, Песняроў, бо Купала і Колас з аднаго года. Ушанаваны помнікам аднаго і праігнараваны другога было б надта ж некарэктным. Таму паводле ўрадавай пастановы ў адзін год у сталіцы рэспублікі паўсталі адначасова два велізарныя помнікі дзеячам нацыянальнай культуры. Гэта падзея, асабліва па тым часе, можа ў пэўным сэнсе лічыцца надзвычайнай, бо нацыянальны чыннік у сацыяльным кантэксце дазваляўся, і калі даваўся дазвол на стварэнне нейкага мемарыяльнага знака ў гонар нацыянальнай гісторыі і культуры, дык ён мусяў быць “ураўнаважаным” нейкім грунтоўным камуністычна-савецкім мема-

Леў і Сяргей Гумілеўскія. “Янка Купала ў Маскве”. Праект помніка.

рыялам. І вось з’яўляюцца ў Мінску ў адзін год два нацыянальныя помнікі, якія па значнасці для гарадскога асяроддзя і ментальнага наастрою мінуцую сталі ў адзін шэраг з помнікам Леніну перад Домам урада і абеліскам на Плошчы Перамогі. Без пераборшвання для нашай сталіцы гэта падзея рэвалюцыйнага характару.

Цікава яшчэ і тое, што ў 1972 годзе ў сталічнай прасторы сутыкнуліся, сшыліся ў творчым спаборніцтве эпоха, што адыходзіла — яна ўвасоблена ў помніку Коласу аўтарства Заіра Азгура — і новая эпоха. Яе вестунамі сталі адносна маладыя тады Гумілеўскі, Анікейчык, Заспішкі, што стварылі помнік Купалу. Сшыліся артакадальны сацрэалізм і нацыянальная рамантыка. Кожны з аўтараў гэтага помніка зрабіў свой ўнёсак у стварэнне шэдэўра. Мне ж падабаецца шляхетнасць уобразе Песняра ад Льва Гумілеўскага. Удакладню, шляхетнасць у спалучэнні з дэмакратызмам. Бо сапраўдная шляхетнасць — гэта і ёсць найвышэйшае ўвасобленне народнасці.

Часам неяк так выхадзіць, што чым бліжэй знаходзіцца тая ці іншая мясціна, тым даўжэй да яе не можаш дабрацца — у мяне так выйшла з захадам Мінскай вобласці, з маляўнічай Валожыншчынай. Чамусьці доўга абмінаў яе ў сваіх падарожжах, хаця і ведаў, што ёсць там на што паглядзець і чаму падзівіцца.

Палац у Новым Полі.

Касцёл у Ракаве.

Антон РУДАК,
Мінск — Валожын —
Іўе — Ліда

Контр-адмірал і “Камень-Дзед”

Таму, калі ў сямейным коле мне чарговы раз прапанавалі прыдумаць маршрут для новай вандроўкі, выбар быў даволі просты. З усіх магчымых накірункаў, неахопленым нашай увагай заставаўся толькі шлях на захад ад Мінска, праз Іўе на Ліду. Зручнасць яшчэ і ў тым, што дарога ў адзін бок займае не больш за дзвеце кіламетраў — а гэта важна для вонесенскіх дзён, калі цянець пачынае ўсё раней. Але і так трэба спяшацца — бо аглядзець даўдзешца багата.

“НАША ВЁСКА ЗУСІМ НЕ НОВАЯ”

Першы прыпынак робім перад старой мяжой, якая дзяліла Беларусь да 1939 года. Новае Поле — пасёлак у Мінскім раёне, якім на працягу XIX стагоддзя валодалі шляхецкія роды Сяляваў і Друцкіх-Любецкіх. Візітная картка гэтай мясціны — сядзіба, заснаваная ў 1828 годзе. Асноўны, аднапавярховы аб’ём работ, быў зроблены Сялявамі, а бакавое двухпавярховае крыло і дэкаратыўная вежачка надбудаваныя напрыканцы XIX стагоддзя ўжо новымі ўладальнікамі. Навокал раскінуўся жывапісны парк, у якім захаваўся таксама старалаўні будынак лядоўні. У сядзібным доме з пасляваенных гадоў размяшчаецца Навапольскі аграрна-эканамічны каледж — у музеі гэтай навукальнай установы таксама захоўваюць памяць аб колішніх гаспадарках маёнтка.

Але дбаюць пра зберажэнне слядоў мінулага не толькі ў каледжы — мясцовыя жыхары дамагліся, каб на месцы, дзе некалі стаяла брама сядзібы, з’явіўся інфармацыйны стэнд з расповедам аб гісторыі Новага Поля. Першы радок, які вітае гасцей пасёлка, прымушае адразу ж залучацца: “Наша вёска зусім не новая...” І сапраўды, далей албываецца пагруканне ў мінуўшчыну — падарожнік можа пабачыць партрэты колішніх уладальнікаў Новага Поля, азнаёміцца з іх біяграфіяй. Вядома, які носьбіты княжацкага тытула, Друцкіх-Любецкіх з’яўляліся ў жыцці нашага краю надзвычай

важнымі постацамі — сярод прадстаўнікоў роду былі губернатары, члены Дзяржаўнага савета Расійскай імперыі, дэпутаты Дзяржаўнай думы. Апошні ўладальнік маёнтка, Геранім Друцкі-Любецкі, акрамя актыўнасці ў дзяржаўным і грамадскім жыцці, быў таксама таленавітым драматургам і займаўся дабрачыннасцю.

Мясцовыя жыхары не пакідаюць надзею на далейшае добраўпарадкаванне прысядзібнага парка. Павольце ўспамінаў, колішнія ўладальнікі палаца разводзілі тут адмысловых слімакоў, якія, як вядома, лічыліся вышпалёным далікатэсам. Зрэшты, слімакоў у вільготныя дні і сёння можна часта пабачыць на паркахвых сцежках. Нездарма свята вёскі, зладжанае дбаннем мясцовых актывістаў пазалетаў, прайшло пад назвай “Гарбузы і слімакі Новага Поля”.

У вёсцы сёння няма ні клуба, ні бібліятэкі, але неаб’якзаныя жыхары пасёлка спадзяюцца, што ім яшчэ ўдасца стварыць тут усё ўмовы для культурнага апачынку — як для сябе, так і для турыстаў. Сёння ў Новым Полі жыве каля тысячы чалавек, а блізкасць да сталіцы сведчыць на карысць таго, што колькасць тутэйшых жыхароў у будучыні будзе расці. Таму зрабіць пасёлак камфортным для пражывання — задача, якая мусіць быць актуальнай і для жыхароў, і для мясцовых уладаў.

РАЗВІТАННЕ З МАРСКИМ ЧАЛАВЕКАМ

Наступны пункт на нашым шляху ляжыць ужо па іншым бок колішняй Рыжскай мяжы — гэта Ракаў, што ў Валожынскім раёне. На колішняй рынкавай плошчы ў цэнтры мястэчка — велічны храм, збудаваны ў 1793 годзе князімі Сангушкамі, што валодалі Ракаўскім графствам, як касцёл кляштара каталіцкага ордэна ламацінаўцаў. Аднак ужо ў 1866 годзе ён быў перабудаваны пад пра-

Памятны знак “Камень-Дзед” у Кіяўцы.

Касцёл у Валожыне.

Мячэць у Мураўшчызне.

васлаўную царкву, а перад уваходам у храм у 1877 годзе на гонар 25-годдзя адмены прыгоннага права была ўзведзена брама-званіца. Зрэшты, гістарычныя крыніцы сведчаць, што праваслаўная царква стаяла на гэтым месцы яшчэ ў сярэднявеччы. Крыў водаль, за квартал ад цэнтральнай плошчы Свабоды, узвышаюцца неагатычныя вежы касцёла, узведзенага ў 1906 годзе. Стэль

неаготыкі быў надзвычай папулярны ў нашым краі напачатку XX стагоддзя, а з’яўленне ў Беларусі вялікай колькасці касцёлаў, будаўніцтва якіх дагэтуша менавіта гэтымі часамі, тлумачыцца тым, што ў 1904 годзе ў Расійскай імперыі былі прыняты першыя змены ў заканадаўстве, якія прадугледжвалі пашырэнне вераіспрамасці, і дазвалялі, у тым ліку, адкрыццё новых храмаў розных кан-

Капліца Жаброўскіх у Тупальшчыне і магіла Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча.

Касцёл у Лаздунах.

Вадзяны млын у вёсцы Навіцкія.

фесій. Дарчы, фундатарам будаўніцтва быў ужо згаданы вышэй князь Друцкі-Любецкі, хаця свой унёсак зрабілі і іншыя мясцовыя памешчыкі. Мы наведвалі касцёл у незвычайны і сумны дзень — тут акурат адбывалася пахаванне мясцовага ўраджэнца Зігмунда Жабко — контр-адмірала, які трыццаць пяць гадоў аддаў службе ў Ваенна-марскім флоце, быў намеснікам камандуючага флаліі

атамных падводных лодак Ціхаакіянскага флоту, а пасля выхаду ў адстаўку ўзначальваў Беларускае саюз ваенных маракоў.

ЦЕНІ КЛАСІКАЎ

Не кожны раён у Беларусі можа пахваліцца сваім контр-адміралам — таму пры жыцці Зігмунд Жабко, вядома, быў жаданым госцем на ўсіх урачыстасцях Валожын-

шчыны. Не дзіва, што мы знаходзім яго і на здымку, які змешчаны на інфармацыйным стэнды ў цэнтры вёскі Кіявец. Фота — з шырмёнкі адкрыцця памятнага знака “Камень-Дзед”, усталяванага летась тут жа, каля мясцовай царквы. Валун густоўна аздоблены мясцовым скульптарам Валерам Янушкевічам. На трох баках каменя — вобраз Божай Маці з немаўляткам Ісусам, Дрэва жыцця, крыж і надпіс “Любі Айчыну сваю. Рабі добро. Адказвай прад Богам”. Міжволі задумваешся, што пакрысе да нашых продкаў, “дзядоў”, далучаюцца і тыя, хто яшчэ ўчора быў побач з намі.

Таксама ў вёсцы можна пабачыць рэшткі колішняга фальварку — яго гаспадарчыя пабудовы цяпер рыхтуюцца да аднаўлення. А старыя Кіявецкія могілкі адметныя

бішч іх імёны несмяротнымі могуць не матэрыяльныя дабrotы, а толькі мастацтва.

ПОМНІКІ, ДА ЯКІХ НЕ ДАБРАЦЦА

З літаратурных мясцін Валожыншчыны кіруемся ў раённы цэнтр. Горад на працягу сваёй гісторыі належаў цэламу шэрагу самых буйных і славутых магнатскіх родаў Вялікага Княства Літоўскага, але да нашых дзён тут захавалася толькі тая архітэктурная спадчына, якую пакінулі па сабе Тышкевічы. На галоўнай плошчы мястэчка стаіць велічны класіцыстычны касцёл з брамай-званіцай, а побач з ім — палацава-паркавы комплекс, збудаваны ў пачатку XIX стагоддзя, які складаецца з уласна палаца, афішчыны, флігеля і аранжарэі.

пабудовы, не закансерваваць належным чынам, каб можна было паказваць іх турыстам і выходцаў у школьнікаў, якія бачылі іх штодзень, павагу да помнікаў і сваёй гісторыі?

СТАЛІЦА ПАМАЯКОЎНАСЦІ

Ўсе, куды мы накіроўваемся далей, славіцца сваімі традыцыямі нацыянальнай і рэлігійнай памаякоўнасці. У гэтым мястэчку, акрамя хрысціян і іўдзеяў, справядку жылі таксама мусульмане — татары, якія з’явіліся тут яшчэ ў часы Вітаўта. Сёння ў Іўі жыве каля паўтысячы мусульман, што дазваляе раённаму цэнтру прэтэндаваць на званне татарскай сталіцы Беларусі. На паўднёвай ускраіне мястэчка, справядку званай Мураўшчызнай, не-

НОВЫЯ ЦІКАВОСТКІ СТАРОГА ЗАМКА

З Іўя, нарэшце, кіруемся ў фінальны пункт нашай вандроўкі — сёлётнаю культурную сталіцу Беларусі — Ліды. Вядома, пандэмічная сітуацыя нечакана ўнесла свае карэктывы ў планы мерапрыемстваў з гэтай нагоды, але, тым не менш, выглядае, што цікаўнасць турыстаў да гэтага горада не надта знізілася — мярзавы раз-раз назіралі цягам дня экскурсійныя групы. Гасціям тут прапаноўваюць не толькі звыклую аглядную экскурсію, але і інтэрактыўныя праграмы, гульні ды вистарыны для дзяцей і дарослых, майстар-класы і дэгустацыю сярэднявечнай кухні, а таксама паказ тэатралізаваных мініяшораў і рыцарскіх двубояў.

У Ліпені тут адкрылася новая пастанаяная экспазіцыя, якая заняла ўжо другую замкавую вежу. Вітае яна мо і не надта ласкава, але запамінальна — на першым ярусе размешчана зала, прысвечаная ўзору прыладаў, якія выкарыстоўваліся ў сярэднявеччы для катаванняў і пакарання злачынцаў. На астатніх ярусах вежы экспазіцыя ўжо больш традыцыйная — тут прадстаўлены археалагічныя знаходкі, адшуканыя на тэрыторыі замка і ў яго ваколіцах, узоры сярэднявечнай зброі, рэплікі даспехаў, касцюмаў, посуду.

НАПАМІН А Д ПРІДАК

На зворотным шляху вырашаем зазірнуць у вёску Навіцкія, што непадалёк ад Ліды. Тут, на ўскрайку паселішча, сярод бізмяжных паўеў стаіць каменны гмах старога вадзянога млына, да якога выдзе брукаваная сцэжка. Дзверы і вокны млына надзейна зачыненыя — выглядае, што неўзабаве яго яшчэ збіраюцца дзвесці да ладу. Пашукаўшы нядаўня фота ў інтэрнэце, можна заўважыць, што нейкія дзесць гадоў таму патрапілі усурэдзіну можна было перашкодна, але ўсе механізмы млына захоўваліся амаль некранутымі — цікава, ці засталіся яны цэлымі да нашых дзён? Будзем спазнавацца на лепшае.

Невялікая шэльдачка, якую можна пабачыць на сцяне, прымушае, аднак, задумвацца аб нечаканых паваротах гісторыі і няпэўнасці чалавечага лёсу — надпіс на ёй, зроблены па-польску, паведамляе: “Млын Міхаіла Арохвы, 1938 год”. Міжволі прыгадваеш, што ўжо налета распачнецца Другая сусветная вайна, і тыя, хто будаваў гэты млын, магчыма, нават не паспеюць ім скарыстацца. Помнікі нашай гісторыі, вялікія яны альбо малыя, значныя альбо сімплічныя, старадаўнія ці адносна маладыя, хаваюць у сабе нямала сакрэтаў і ўрокаў-папярэджанняў, якія нашыя продкі пакінулі нам — часам нават самі таго не ведаючы. Трэба толькі ўмець прычытаць гэтыя знакі і прыслухацца да парадкаў.

12 бронзавых чаек на “Пірсе” Мінскага мора

Пад Мінскам у жылым квартале “Пірс” з’явілася цікавая ландшафтна-скульптурная кампазіцыя “Мора побач”. Геаграфічна квартал сапраўды размешчаны недалёка ад Мінскага мора. Ідэю для праекта прапанаваў Клуб інтэлектуальнага волонгера часу “Факультатыву”. Нават знакаміта аповесць “Чайка па імені Джонатан Лінгвістон” Рычарда Баха і дзеці са Школы архітэктурнага мыслення былі ўцягнуты ў абмеркаванні, калі задумваўся гэты праект.

У выніку па задуме творцаў — скульптара Канстанціна Селіханова і архітэктара Юрыя Градава — і была створана ландшафтна-скульптурная кампазіцыя: дванаццаць бронзавых чаек “зліцеліся” на водны канал паміж дамамі.

Птушкі аб’яднаны ў невялікія групы, яны розныя, але ж і такія самыя як ў наваколлі, у сапраўднай прыродзе. Дзякуючы творцам, безумоўна, атрымаўся жывы, нефармальны вобраз, які дапамагае чалавеку адчуць і “мора побач”, і памкненне да мары. Ды і шмат чаго яшчэ, што падкажа ўласнае ўяўленне. Да таго ж ансамбль мае візуальны акцэнт, супамерны чалавеку, што робіць яго цёплым і нават пацудоўным пры зоркавым усцярыманні.

Птушкі ўладкаваліся на валунах, звычайных камянях, якія аўтары знайшлі ў беларускім прыродным ландшафце. Кожная такая канструкцыя зроблена максімальна ўстойлівай, з надзейным падмуркам, каб дзеці мелі бяспеку. А такія непасрэдныя зносіны з аб’ектамі мастацтва, вядома, ужо ёсць: птушкі зусім блізка, іх можна памацаць. Вядома, кампазіцыя будзе набываць новыя сэнсы і ацэнкі пры розным асвятленні, у розныя часы года.

“Уся праца доўжылася каля дзевяці месяцаў”, і перш за ўсё мы стваралі лакальнае гарадское асяроддзе — для камфортнага жыцця і развіцця, — расказаў “К” скульптар Канстанцін Селіханав. — Мастацтва становіцца часткай гэтага жыцця, часткай атмасферы дома і той прасторы, якая атачае чалавека і яго сям’ю. Зрабіўшы інвентыры ў сваёй дом, вядома, людзі мусіць атрымаць месца, дзе можна адпачыць, а таксама адчуць дух сучаснага мастацтва. У той жа час сваім праектам мы не хацелі кагосьці ўразіць, злізіць, а вось прыўнесці пацудоўны супакаення — так, намагаемся.

Мы досыць доўга абмяркоўвалі колер птушак, паколькі гэта пытанне не толькі мастака, але і тэхнолагаў. У выніку выбралі зялёны са спецыяльнай французскай пашынай, якую наносіць майстар. Нам не быў патрэбны натуралізм з дакладным малюнкам чайкі, але была задача стварыць мастацкі вобраз”.

“Мора побач” — больш, чым добраўпарадкаванне жыллёвага наваколля, — дадае архітэктар праекта Юрый Градаў. — Гэта сутыкненне архітэктары, ландшафту, мастацкай ідэі і яе ўвасаблення. Нам было вельмі важна, што мясцовы канал, які тут працягае, накіраваны ў бок лесу і заходу сонца. Ён не прыяма, а мае некалькі паваротаў. Даўжыня канала — 160 метраў, шырыня — 4 метры, тут жа, вядома, і набярэжная. Звярніце ўвагу, які чайкі аб’яваюць свой канал, быццам бы пасажоўны: адны птушкі высвятляюць адносіны, іншыя мірна гутарыць, у кожнай ёсць свой настрой. І ўсё гэта — краўдзінныя гісторыі аб гармоніі чалавека з прыродай”.

Пра тое, які ішла праца над праектам нас знаёміць фатараграфічная выстава, падрыхтаваная непасрэдна на вуліцы. І гэта вельмі цікава: у ходзе яе прэзентацыі я была сведкай абмеркавання жыхароў квартала таго, які працуюць аўтары ў майстэрнях, які ствараюць эскізы і мадэлі, якімі інструментамі і матэрыяламі карыстаюцца, што алдываецца ў цэху, як апрацоўваюць метал і гэтак далей.

“Мора побач” сапраўды натхняе. Застаецца далей, што кампанія-збудовшчык “А-100” таксама натхняе вынікам, і — увага! — пачынае адкрыты конкурс беларускіх мастакоў, скульптараў і архітэктараў, па рэалізацыі новага праекта ў квартале “Новая Баравая”.

Любоў ГАЎРЫЛЮК
Фота аўтара

У Лідскім замку.

тым, што тут знайшоў свой апошні прыстанак настаўнік Адама Мішкевіча, немешкі філолаг, прафесар антычных моваў і літаратуры Віленскага ўніверсітэта Готфрыд Эрнст Гродэк. Гэты выдатны навуковец вядомы, між іншага, тым, што ў свой час адмовіўся прыняць магістарскую дысертацыю Адама Мішкевіча. А жыццё сваё ён скончыў у Кіаўцы даволі выпадкова — прыехаў у гості да дачкі, чый муж валодаў тутэйшым маёнткам, і памёр ад запалення лёгкіх.

Суседняя з Кіаўцом вёска Падневічы звязаная з ім іншага літаратурнага класіка — тут, на могілках ва ўрочышчы Тупалышчына, побач з неагатычнай капліцай-пахавальняй шляхецкага роду Жаброўскіх, збудаванай у 1852 годзе, знайшоў спачын адзін з заснавальнікаў беларускай літаратуры — Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч. Адцявалі яго ў гэтай самай капліцы, а памёр ён 29 снежня 1884 года непадалёк, у сваім маёнтку ў Люцінцы. Дом пісьменніка, на жаль, згарэў неўзабаве пасля яго смяротна, на месцы сядзібы цяпер можна пабачыць толькі рэшткі прыступак і памятны знак, усталяваны ў 1986 годзе. Хоць колішня маёнтак даўно знік і з аблічча зямлі — паміць аб іх захоўваецца ў творчых гаспадароў, якія ведалі, што зра-

Фрагмент керамічнага посуду XVII стагоддзя з галавой льва.

На жаль, вольны доступ ёсць толькі да апошняга будынка — астатнія размяшчаюцца на тэрыторыі вайсковай часткі, альбо занятыя раённым аддзеленнем міліцыі, што стварае пэўныя нязручнасці для турыстаў, якія хацелі б азнаёміцца з архітэктурнымі помнікамі. Тым не менш, з пагорка, на якім размешчаны палац Тышкевічаў, адкрываецца цудоўны від на горад і ваколіцы — сюды варта завітаць ужо хаця б дзеля таго, каб аглядзець мясцовыя маляўнічыя краявіды.

За Валожынам — Налібоцкая пушча і мясіны, дзе ў гады Першай сусветнай вайны на два з паловай гады затрыманая лінія фронту. У вёсцы Бахшыты Іўеўскага раёна, якая ляжыць на парадзе з Валожына ў Іўе, на могілках у самым цэнтры мястэчка знаходзім сляды той трыюхмай пары — два масіўныя жалезабетонныя доты, збудаваныя тут кайзераўскай арміяй. Пабудовы заняваныя, зарослыя хмызамі — хаця побач і сельсавет, і школа, і царква, а проста да сцен аднаго з доты, прымыкае прыватны ўчастак з домам. Усурэдзіне магутных умацаванняў — смецце, рэшткі пахавальных вянкаў. А чаму б не расчысціць гэтыя

падалёк ад татарскіх дамоў стаіць драўляная мячэць, узведзеная ў 1884 годзе, а ў ваколіцах яе раскінуліся некалькі татарскіх могілак.

Талераннасць і верацярпімасць у Іўі выяўляецца не толькі ў добрасуседстве розных рэлігій і народаў, але і ў суіснаванні памяці аб розных плынях хрысціянства — нават некалі варожых. Архітэктурная дамінанта мястэчка — касцёл Святых апосталаў Пятра і Паўла, для якога ўзвышаецца статуя Ісуса Хрыста, што раскінутымі рукамі нібыта дабраблагавіць навакольны горад, амаль як палобная знакамітая скульптура ў Рыа-дэ-Жанейра. Але калі падзеі да сціплага каменя з надпісам, што ляжыць акараць перад касцёлам, можна даведацца, што ён усталяваны на паміць аб тым, што на гэтым месцы ў XVI стагоддзі існавала арыянская школа. Арыянства было адным з кірункаў рэфармацыі, і асуджаныя каталіцкай царквой як ерась — але, як бачым, гісторыя здольная звесці разам нават колішня непрымірныя праціўнікі.

Тыя, хто больш-менш уважліва сачылі за сітуацыяй вакол Нацыянальнай прэміі ў галіне выяўленчага мастацтва 2019 — 2020 гадоў, не маглі не ўбачыць тую акалічнасць, што ад самага пачатку (то-бок ад адбору твораў да вызначэння лаўрэатаў) паўставала шмат пытанняў пра адпаведнасць прапанаваных работ высокаму статусу згаданай прэміі. Гродзенскі графік Юры ЯКОВЕНКА — адзін з тых твораў, чый удзел у конкурсе надаў падзеі пэўна вагі. Тым больш, што ў намінацыі “графіка” мастак фактычна быў па-за канкурэнцыяй.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Мне даводзілася сустракацца са спадаром Юрыем на вернісажах, бываў я ў ягонай гродзенскай майстэрні, што месціцца на мясцовым “манмарты” — так гарадзенцы называюць колішнія ваданпорныя вежы “Кася” і “Бася”. Калісьці горад перадаў іх мастакам дзеля творчага прытулку. Майстэрня, увогуле рабочае месца чалавека — самы дакладны партрэт асобы. Што датычыць канкрэтна Юрыя Якавенкі, дык аднаго позірку на ягоныя рабочыя інтэр’ер дастаткова, каб зразумець, што гаспадар майстэрні — чалавек ва ўсіх адносінах канкрэтны, эстэт, у высокім значэнні гэтага слова, асоба з надзейным унутраным стрыжнем. Гаспадаром такой майстэрні можа быць толькі творчая асоба, што дакладна ведае дзе і, галоўнае, дзеля чаго пакласці штрых на паперы ці мазок на палатне.

Не так даўно я меў магчымасць зноў у гэтым пераканана ў часе даволі выпадковага кароткага сумоўя. Я напрасіў спадара Якавенку ахарактарызаваць сучасны стан нашага графічнага мастацтва ды і наогул падзяліцца думкамі пра тое-сёе. Восць ягоных меркаванняў.

“Можна гэта гучыць пафасна, але творчасць, магчымасць рэалізоўваць сябе як асобу праз мастацтва — ужо сама па сабе ўзнагарода. Але ж безумоўна, прыемна, калі мае творчыя намаганні адзначаюць і на Радзіме, і па-за яе межамі.

Вядома, та ці іншая адзнака, тым больш прэмія дае падставу мастаку для рэалізацыі цікавых праектаў, грошы можна ўкласці нават у афармленне і выданне добрай кнігі.

Наша мастацтва патрабуе дзяржаўнай падтрымкі, бо праз культуру мы фактычна прасоўваем сваю краіну па-за яе межамі.

На маю думку, беларуская школа графікі — гэта Кашкурковіч, Паплаўскі, Забораў, Шаранговіч, Савіч і шэраг іншых мастакоў ягонага пакалення. Гэта вялікія майстры

На маё стаўленне: тое, што

Важны чыннік годнага аблічча

мастак уяўляе з сябе ў побыце, у стасунках з калегамі ды проста з людзьмі нельга атаясамляць з творчасцю. Таму я не кажу, якія ёсць людзі мае старэйшыя ці маладзейшыя калегі. Той жа Мікеланджэла быў чалавекам не вельмі зручным і прыемным. Але да мастацтва гэта дачынення не мае. Нам ёсць чым ганарыцца. Да згаданых вышэй асоб я дадаў бы Рана і Геруса, абсалютна недаацэненыя Паслядовіч. Яны ўсё

і кажаць, што моладзь — гэта заўсёды прыток новых творчых сіл, таму з ёй і звязана перспектыва захавання і развіцця нацыянальнай мастацкай школы.

Мастакі, якія займаюцца літаграфіяй, афортам, супрацоўнічаюць з калекцыянерамі экслібрэсу, маюць нейкі прыбытак. Але гэты рынак вельмі вузкі. Жадаючых на ім сввердзіцца шмат.

Па літаграфіі у нас моц-

адбіваецца ў творчасці. Сёння не заменіць жывыя ўражання.

Асабіста ў мяне справы ідуць някэпска, але і я забыў, калі музей ў нас што-небудзь набывалі. Я маю на ўвазе і Цэнтр сучаснага мастацтва, і Нацыянальны музей, і рэгіянальныя.

Але ж, відавочна, мой прыклад не характэрны. Асабіста ў мяне планы вельмі акрэсленыя гадоў на дзесяць наперад. Дай толькі Бог, каб тыя

Юры Якавенка.

Можна гэта гучыць пафасна, але творчасць, магчымасць рэалізоўваць сябе як асобу праз мастацтва — ужо сама па сабе ўзнагарода.

ж сябе так ці інакш рэалізаваў лі я творцы. Але, калі думаць пра перспектыву беларускай мастацкай школы і школы графікі ў прыватнасці, дык тут ёсць на што звярнуць увагу.

На жаль, выдавецтвы нашы апошнім часам — не ў самым лепшым стане. Канешне, на тое ёсць свае прычыны — кшталту той, што сёння электронныя сродкі інфармацыі моцна пасунулі папярковыя. З іншага боку, добра выдалдзена кніга, над якой плённа працавалі мастак і дызайнер, у кнігарнях не залёжваецца.

Цудоўны майстар Татарніцаў працуе, але, думаю, не без цяжкасцей. Сёе-тое выдаецца у таго ж Дзінкі Раманюка. Але за мяжой, не на нашай паліграфічнай базе, як правіла, у Еўропе. Лічу, што маладому пакаленню ў сённяшніх умовах сввердзіцца можна, але, канешне, нялёгка. Няма чаго

наша канкурэнцыя з чэхамі і славакамі. Шчыра кажучы, у іх і якасць друку, і паперы, іншых чыннікаў пакуль значна вышэй. Канкурыраваць можам хіба ў афортце. Тут ёсць таленавіты і працавітыя хлопцы — Квартальны, Сідарэнка... Бадай, з дзесятак можна згадаць, хто ў гэтай справе спрабуе сябе праявіць, у спадзяванні, што нехта заўважыць, нейкая галерэя ці калекцыянер прапануюць супрацоўніцтва, што ў нейкім часопісе з’явіцца артыкул пра тваю творчасць.

Так, у нас ёсць спробы праводзіць “Графіку года”. Але ўдзел у выставах мастака не корміць. Наша прафесія акрамя творчасці прадудледжае і магчымасць зарабляць, сям’ю забяспечваць, ездзіць па свеце, уражанняў набірацца. Зрэшты, што б мастак ні пабачыў, яно раней ці пазней

калекцыянеры, што мяне падтрымліваюць, жылі. Паводле сваіх планаў, я кожны месяц мушу рабіць па граваюры. А з іншага боку разумею, што наш мастацкі рынак дастаткова вузкі, стасункі з Еўразвязам нягэўныя. Надзеі на Кітай пакуль што не спраўдзіліся. Бо Кітай хутка насыціўся сучаснай еўрапейскай графікай. Каб насыціць свой неверагодны рынак, ім хапіла дзесяці гадоў. І за гэты час у іх з’явілася такая колькасць сваіх “якавенак” і яшчэ кагосьці, што мы ўжо Кітаю непатрэбныя. Яны людзі разумныя. Спачатку цікавіцца, вывучаюць, а потым робяць не горшае па засвоеным ўзору. Прычым, у вялікай колькасці. І робяць за пяць капеек, збіваючы на сусветным мастацкім рынку цану на нашу працу. Гэтак, глядзіш, даведзецца нам у перспектыве ў кітайцаў уласны, беларускі, рынак адваёваць.

Так што зноў скажу, мастацтва — важны чыннік годнага аблічча краіны. А імідж краіны — справа дзяржаўная”.

Заўсёднамі мінскіх арт-пляцовак Івана СЕМІЛЕТАВА прадстаўляць наўрад ці выпадае. Ён выстаўляецца часта, глядач яго любіць. Балазе, ёсць за што. Мастаку ўласцівая свая неапулярная манера... нават не столькі жывапісу, колькі светабачання, якая і робіць ягоныя творы пазнавальнымі нават у кулачкі вядомых “зборнікаў”. І ніхто даўно ўжо не сумняецца: за гэтымі фарбамі ёсць нешта яшчэ. Магічнае і невывучальнае. Аднак выстава “Патаемнае жыццё рэчаў”, якая працуе ў галерэі “Панарама” Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, для гэтага аўтара нечаканая. Трохі вусцішая заадкавасць яго карцінам была ўласцівая і раней, але не ў такой канцэнтрацыі. Тут дэфункцыяналізаваныя прадметы раптоўна набываюць твар, душу — і разам з імі далучаюцца да экзистэнцыйнага трагізму чалавечага лёсу.

Ілья СВІРЫН

— Некалі мы з сябрамі любілі лазаць па розных закінутых заводах і п’янерлагерах, — распавядае мастак пра вытокі серыі. — Зламаныя станкі, урослыя ў зямлю механізмы, знявечаныя трансфарматыры нагадвалі мне жывых істотаў. Для дзяцей наогул уласціва пераўтварчаць нежывое ў жывое, нівеляваць гэтую мяжу. З таго часу я ўжо трохі падрос, але захапленні засталіся. Магу падоўгу разглядаць нейкія старыя трубы ці паточныя іржой вентылятары, а калі трапляю ў замшэлы заводскі цэх, адчуваю сябе вельмі камфортна.

Аднавядна, задума праекта выпявала вельмі даўно. Доўга не ведаў, як яе рэалізаваць — пагатоў, іншых справаў хапала. І толькі ў 2002 годзе з’явіліся першыя малюнкi — на аркушах звычайнага шытку. Іх назапісала ўжо даволі шмат, але... тут у маім жыцці наступіў цяжкі перыяд, і я свае працы спаліў.

— Няўжо потым не даводзілася шкадаваць?

— Даводзілася. Я зразумеў, што тыя малюнкi ў маіх асабістых крывісах зусім не вінаватыя. І, на шчасце, здолеў знайсці дыск з іх сканамі. Даўно ўжо забыў пра яго існаванне, а тут раптам... ён за канапу заваліўся, таму і ацалёў. Адштурхнуўшыся ад тых малюнкаў, пачаў ствараць жывапісныя палотны пра пакуты механізмаў. Так цягам васьмю амаль двух дзесяцігоддзяў пакрысе і з’яўлялася гэтая серыя. Я дасюль лічу яе яшчэ не скончанай.

— У “пакутах механізмаў” бадай найбольш уражвае менавіта гэтае трохі шызоіднае ігнараванне мяккіх паміж жывым і нежывым. Адкуль у цябе хваравітае пампенне персаналізаваць “адкіды цывілізацыі”?

— Не ведаю. Ад бачання. Ад інтуіцыі. Працуючы ў майстэрні, я заўсёды імкнуўся прыдумляць разнастайныя персанажаў, нейкіх фантастычных істотаў. Мне ў гэтым плане вельмі Босх пад-

“Патаемнае жыццё прадметаў”. Трыпціч.

Пакуты механізмаў і нейтаймоўны ківач

абяецца. Нежывое, якое імкнецца да жыцця, і жывое, якое становіцца мёртвам... І абое яны адчуваюць ад гэтага страх ці разгубленасць.

А на гэтай выставе пра кожны твор можна распавядаць асобна. Большасць з іх маюць свае прататыпы ў рэалісмаці, у маім жыццёвым досведзе. Вось на паўпамерную лямпу, якая вісела ў пераходзе на станцыі “Фрунзенская” — я убачыў у ёй нечы твар. А вось абсалютна рэальны дамафон — я ўгледзеў у ім вочы і рот. Вось парэшткі станкоў, падобныя да жывых істотаў. Вось пашчэрбленая плітка з іржавымі разводамі, якія нагадваюць кроў, і адтуль прарастаюць вычварныя штучныя кветкі... Такую белую кафлю можна часта сустрэць у закінутых будынках. Людзі нашага пакалення “наеліся” ёй удосталь: яна была ў дзісятых садках, басейнах — паўсюль. А вось на гэтай карціне я вырашыў спалучыць храм з заводам, тую плітку — з гатычнымі ружамі ды стрэльчатымі аркамі. Пагадзіся, нешта ў закінутых цэхах ёсць узнёслае...

— Уласна чалавечая выява на выставе толькі адна — і гэта твой аўтапартрэт...

— Гэта партрэт чалавека, які пераўтвараецца ў нешта механічнае. Я і сапраўды меў падобныя адчуванні ў твая галы. Тады я вучыўся ў Акадэміі мастацтваў, і досвед спецыялізацыі перажываўся мной даволі хваравіта: здавалася, нібы я пераўтвараюся ў машыну. І адчуваў ад гэтага страх. Праўда, потым ён прайшоў.

— Наколькі важная акадэмічная адукацыя для мастака, які працуе зусім не ў класічнай манеры?

— Магу казаць толькі пра сябе. Калі б у мяне не было акадэмічных штудый — малюнка, аголенай прыроды і ўсяго астатняга звыклага набору — не было б і цяперашняй выставы. Проста не хапіла б тэхнікі. І невыпадкова, што я прыдмаў гэтую серыю яшчэ ў 2002-м, а ўвасобіць змог толькі праз гады. Мне трэба было шмат часу на вучыцца — каб стварыць належны кампазіцыйны лад, трапна абраць колеравыя

адценні, вызначыць акцэнты... Таму магу сказаць, што Акадэмія мастацтваў мне дапамагла. А калі хтосьці лічыць яе бескарыснай — яго справа, у палеміку не палезу. Як па мне, веды і навыкі патрэбныя для таго, каб іх прымяняць у самастойнай працы — або хаця б разумець, ад чаго адмаўляешся.

— Ты прадстаўнік адной са шматлікіх у нас мастацкіх дынастый. Гэта перавага або..?

— Канешне, мне ў гэтым плане пашанцавала: у майстэрні я ўжо трэці, месца нагрэтае. Дзядуля Аляксандр Семілетаў быў рэалістам, але працаваў ён вельмі асэнсавана — не проста “намалою-ка я зараз зялёную траву ды блакітнае неба”. Яго цікавіла філасофія, ён ставіў перад сабой складаныя колеравыя і кампазіцыйныя задачы. Прыкладам, пішучы карціну на ваенную тэму, дзе чырвоная армія бягуць у атаку, вырашыў цалкам пабудаваш яе на ценях. Бацька Барыс рушыў далей, ён адкрыты для эксперыментаў. Вельмі любіць японскія хайку — узор лаканічнасці. І ў яго працах таксама прасочваецца цяга да знакаў і аб’ектаў. Дзядуля я амаль не заспеў, а вось бацька — мой сапраўдны настаўнік, які многаму мяне навучыў.

— Не ўнікала канфлікту пакаленняў?

— Не, хатня погляды ў нас часам не супадаюць. Прыкладам, ад серыі з механізмамі бацька мяне адгаворваў: маўляў, не варта табе лезці ў той свет, бо можаш з глуду з’ехаць... Спрачаліся на гэты конт доўга. Ды і не толькі на гэты: мы ж усё адно творыць розныя. Што, вядома, добра.

— А ці адчуў ты розніцу паміж той мастакоўскай генерацыяй, што фармавалася яшчэ ў савецкі час, і сваёй — лічы, першай у незалежнай Беларусі? Пэўна, вас розніць хаця б культурны бэкграўнд, магчымае доступу да інфармацыі ў стадыі фармавання асобы...

— Так, я гадаваўся ўжо ў той час, калі абмежаванні былі зняты. У 90-я “культурны дэфіцыт” яшчэ таксама меў месца, але ўжо, канешне, не настолькі,

Фота з уласнага архіва Івана Семілетава

Іван Семілетаў.

як у савецкія часы. Мне пра іх бацька шмат распавядаў. Прыкладам, пра тое, як ён некалькі прыехаў у Маскву і ўпершыню ўбачыў творы Філонава. Кажы, ледзь не грыгнуўся на падлогу ад той магуты, якую яны выпраменьвалі! А цяпер нават цяжка сказаць, што гэтак моцна можа ўразіць.

Але і ў часы жалезнай заслоны ахвотныя ўсё адно знаходзілі ў ёй шчыліны. Пераздымалі на фотастужку рэпрадукцыі Пікаса... Калі я быў яшчэ малы, бацька аднекуль здабыў кружэлку Pink Floyd — альбом Animals. Там сабакі брэшучы, гукі заводаў... А на вокладцы — дым з труб электрастанцыі, і надзіманая свіння сярэд іх боўтаецца. Не перадаць словамі, як яно ўсё на мяне паўплывала! Што адчуваецца, дарэчы, і па гэтай выставе.

— Аднак агулам культурная ізаляцыя ўсё ж давалася ў знакі...

— Так, але ідэйны абмен быў і за савецкім часам. Летась я патрапіў у Турцыю на выставу аднаго німецкага мастака. Адзначыў, што ён падобны сваімі прыёмамі, пабудовай кампазіцыі на беларускую графічную школу. Вельмі шмат агульнага! Як гэта магло стацца? І выявілася, што ў ГДР некалі ездзілі нашы хлопцы,

ладзілі супольныя з немцамі выставы... Хто на каго паўплываў, цяжка сказаць. Мастацтва — яно як вечер.

— Ёсць такая зашмалцаваная фраза: мастак адлюстроўвае свой час. І сапраўды, калі мы глядзім на жывапіс 50-х гадоў, дык адразу пазнаем тую эпоху. А наколькі цяпер магчыма адлюстроўваць час — калі ён куды больш размаіты і складаны?

— Давай пра гэта пагаворым гадоў прынамсі праз 50. Нешта мне падказвае, нібы наступныя пакаленні пачнуць пазнаваць у тых творах, якія з’яўляюцца сёння, нашу з табой эпоху і класіфікаваць іх як творы менавіта гэтага перыяду. Але пакуль мы знаходзімся ўнутры свайго ча-

сцукерак вобмаль, кожная становіцца святаям. А калі іх валам, дык і руку лянуешся працягнуць. Такія дзіўныя чалавечай псіхікі.

Да ўсяго, столькі фактараў цяпер адцягваюць увагу — тыя ж дэвайсы... Я сам раней чытаў куды болей, прычым не “Фэй-сбук”, а Сартра і Шапенаўэра. Не так даўно ў мяне зламаўся тэлефон — і толькі дзякуючы гэ-таму асіліў тоўстую кніжку... Чалавек — слабае стварэнне, што ні кажы. Таму дацэ смартфон стараюся не даваць. Хай малое гуашу.

— А як удаецца мастаку пераадоляць гэты новы выклік — перанасычэнне і, адпаведна, абьякавасць?

— Мастак — ён як губка: усё ўпітвае, ператраўлівае, і нешта з гэтага ды атрымліваецца. У савецкія часы было шмат забаронаў. Мне распавядалі гісторыі, што калі студэнт выкарыстоўваў адкрыты жоўты, яму маглі паставіць двойку за дыплом. Маўляў, той колер — буржуйскі! Але ж ніякі абмежаванні мастакоў не спынялі — вядома, калі ты меў, што сказаць.

Нават часта бывае зваротны эффект: чым горай справы, тым лепей творчасць. Па сабе заўважаю: калі ўсё шп-топ, дык сядзіш на канале і нічога не прэ. А калі цяжкая паравіна, тады і кідаецца да халцыны з нейкім мункаўскім крыкам.

— Тут самы час задаць пытанне пра матывацыю. Што прымусіла цябе патрыць столькі душэўных намаганняў і часу на гэтыя творы?

— Некалькі прыйшоў да мяне ў майстэрню чалавек і кажа: тыя рукамынікі з вачыма ўсё адно нішто не купіць, нашто табе яны? Людзі сёння занятыя сабой і сваімі праблемамі... У цябе ж ёсць карціны больш дэкаратыўныя, яны і попытам добрым карыстаюцца. Лепей бы на іх час траціў. Што тут сказаць — спакусі і сапраўды моцная. І тваё ўнутранае жаданне самавыявіцца павінна быць мацнейшым, чым здаровы прагматычны разлік. Мастак сёння частаком стаіць перад такім выбарам.

— Думаецца, калі б арт-рынак у нас быў чымсьці большым, ніж салон з твораў пад інтэр’ер, выбар у цябе стаў бы лягчэйшым...

— Ды хто яго ведае? Адзін замечны куратар мне распавядаў, што нельзе на Захадзе ёсць вядомыя сховішча твораў розных мастакоў, якія ўтрымліваюцца з дабытым захаваннем усіх рэчываў. А зверху — цэлы паверх розных дзялкоў, на маніторах якіх увесь час мяняюцца лічбы. Тыя творы не супыняюцца прадаюцца, купляюцца і перапрадаюцца. І пры гэтым іх жыццём наогул нішто не бачыць! Бо навошта — дастаткова ж фота. Арт-рынак разрастаецца ў нейкую мараматывую сістэму, дзе грошы вырашаюць усё. Таму нават не ведаю, што тут лепей.

— Можа, пэўна баланс?

— Баюся, чалавек не здатны яго трымаць. Цябе вечна перакошвае, хіліць то туды, то сюды — як маятнік, то-бок ківач. Але менавіта ў гэтым спарадчым руху і тоіцца энергія, якая пасліскоўвае творчасць. Той штыль, калі ківач стаіць роўна — вось найгоршая сітуацыя.

Валянцін Елізар'еў падчас прэм'еры.

Надзёе БУНЦЭВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Можна лічыць, майстар сам сабе зрабіў падарунак да дня народзінаў, што албэўся акругат учора. Але насамрэч гэта шыкоўны падарунак для ўсіх прыхільнікаў харэаграфічнага і, шырэй, музычна-тэатральнага мастацтва, прычым не толькі нашай краіны, але і многіх іншых. Менавіта "Шчаўкунок" яшчэ з часоў сваёй колішняй прэм'еры ў 1982-м быў адным з самых запатрабаваных гастрольных тэатральных апазіцыянаў, адмініструючы каля 20-ці краін: Аўстрыя, Бельгія, В'етнам, Вількабрытанія, Германія, Егіпет, Іспанія, Кітай, у тым ліку Ганконг, Нідэрланды, Паўднёвую Карэю, Партугалія, Сінгапур, Сьрыя, Тайланд, Францыя, Швейцарыя і іншыя. Трэба спадзявацца, не менш ішчаслівы лёс чакае ішчаслівае версію спектакля. А тое, што падрыхтаваны чатыры складкі салістаў (а на некаторыя партыі механічных ішчасак Драсельмеера ўвогуле забудзены ажно па пяцёрку артыстаў), дазваляць ішоўра бачыць спектакль ішоўра, з рознай расстановай сцэ, новымі сэнсавымі адгалінаваннямі.

Такая разнастайнасць інтэрпрэтацый вызначылася ўжо на першых прэм'ерных праглядзх, з якіх і патрапіла на другі. Дык якога жа паўстапа я вядомая казка? Калі сцэна — наваздачы прагожа і даволі філасофская. Бо ў ёй закрануты адрозне некалькі актуальных тэм, якія кожны воўны "паварочвае" з розна бок, разглядаючы ў сваім сэнсавым ракурсе.

Ана з вечных тэм — адзіства, якога неўзаўважна пераастае ў тын-наўдарства, а там і аднаўдарства. Другая — свет фантазій, той "віртуальнасці", што перакуцае нас з рэальнасцю, адбіваеца ў ішч, фарміруе чалавечую

Сцэны са спектакля.

"Шчаўкунок" — адрозне змог

Гім творцы, думкам, прыгажосці

Ірына І Анаг Яромкіна.

запаўняе ўсю сцэну. Узнікаюць паралелі з Сёмай сімфоніяй Д.Шастаковіча, дзе мелодыя, спачатку смешная ў сваёй "паіччыннасці", узрасце да тэмы "машынеры", жудаснага, няўмольнага механізму сталінскіх рэпрэсій (сёна ўжо шырока вядома, што менавіта так трактывалася самім кампазітарам тэма, названая музыкантамі "фашыскам нашасцём"). Гэта нады адзічч Драсельмеера той дулізім "бінарнасцю адрозне", што дазваляе аштурхнуцца ад балета ішоўра ў тое "шоднае далёка", дзе не толькі лялкі, але і народы свету жывуць у міры і згодзе.

Многія аздаданыя рэчы папросту не "чыталіся" б, калі б не думлівыя, дэталёва вывереныя, асветленыя натхненнем і музычнай выразнасцю падыход дзьгоржара-пастаноўшчыка Вячаслава Чарнухі-Воўча. Калі некаторым артыстам балету і можна было прад'явіць нейкія прэзэнці (той жа Вальс кветак яшчэ патрабуе прышы на адным дыханні, з дык аркестру — не Уверцюра, выкананая літэральна на адным дыханні, з самага пачатку стварыла атмасферу чараўніцтва, лёгката хвалявання, прачування ішчасця. Тая ж высокая рэйка беражлівасці стаўлення да партытуры і традыцый яе выканання, што не мае нічога агульнага з выкананнімі-літэральна, захавалася і ў нашай мэтады, была падружжэ жывой, ніколі не "стомленнай" ад сваёй напуўнарасці — наваздачы, рэчыва шчыра, свежа, быццам іграўся ў першы і апошні раз.

На другім прэм'ерным паказе Драсельмеер (Эвен Капітэн) і Прынц (Арчэў Банькоўскі) па сваім росце і агульнай постані аказаліся амаль "кланонамі" адзін аднаго. Гісторыя адрозне набыла дадатковы паварот: пры аднолькавым знешнім параметрах Маша спыніла свой выбар не на жывым майстры, ад якога кожную хвіліну можна чакаць новых артыянальных прыдумак, а на зробленай ім ляльцы-копіі — даволі праказаньня, мала эмацыйнай, "наспухманай". Ші ж не проза жыцця? Такое апісанне літэральна некалькіх дэталёў дазваляе зразумець, што ў ішчэрным балете закрануты найішчэ глыбінныя філасофскія рэчы, прычым яны "прэпанасы" на мове пластыка і харэаграфіі куды лепей, чым гэта можна было б зрабіць з дапамогай літэратуры і тым болей публіцыстыкі.

Падобных "маленькіх адкрыццяў", пабудаваных на асацыятыўных шрагах, у спектаклі — безліч. Прычым даволі постылі іх частка была заздана мастаком-пастаноўшчыкам Ютэніем Лысыкам, 90-годдзе з дня народзінаў якога шырока адзначалася гэтрам і пра якога неаднараза пісалі "К".

Ружова і бліскатная лялкіца на авансцэне, што глядзіць у залі нават пры значенай заўвазе, успрымаюцца як ішчы сусвет, аддзелены ад нас міжой-рампаў. І ўжо ално гэта нады гераніе ўзніска-адзічч, адуўленасці, тонкай патэтычнасці. Робіць яе не проста дзьвучынка, а яшчэ і гэткай "ішошчэ з будучыні" — ішошчэ са сцэны, прапастынаў мавады пакалення, якога аказавецца не такім драньчым, як прынята лічыць. Ішчэ адзічч! Зусім не, Дастаткова зірнуць, як Маша (Людміла Уланова), бы той месцавыці на-

К

ват сонечныя праменьчык, бяжыць-ляішчэ скрозь шэму ў пачатку спектакля — насустрэч світу і світлу. Ці ж можна падмануць такую дзьвучынку? Ні ў якім разе. Лэдэч яна прыбагае ў царства лялек, створанае майстрам, стана літэральна ўспыхае бунінем фарбаў, радасным абвядзеннем. Фантазі, жоды! Драсельмеер, усе, каб "казка ажалла". Дый трэба бачыць, які і сама Маша з усёй дзьвучынкай неспарнасна, шчырым запалам імкнэцца "ажы-

ваць" лялек, зрабіць светлым роў рэальнасцю. Знакаміты "Вальс сныжынка" геніяльна П.Чайкоўскі асвятляе гучаннем дзьвучага хору. Чыны да музыкі В.Елізар'еў скіроўвае ў гэты момант сныжынка да Машы — і тым збятваюцца да яе, бы да шматдэятнай маші ші выхавальцы дзьвучага садочку. А паэзія сімвалізуе, амаль паўвада М.Тоголі, легендарна "Пугачук-тросек", што супрацьпачынае пераўраў у тое "шоднае далёка", дзе не толькі лялкі, але і народы свету жывуць у міры і згодзе.

Многія аздаданыя рэчы папросту не "чыталіся" б, калі б не думлівыя, дэталёва вывереныя, асветленыя натхненнем і музычнай выразнасцю падыход дзьгоржара-пастаноўшчыка Вячаслава Чарнухі-Воўча. Калі некаторым артыстам балету і можна было прад'явіць нейкія прэзэнці (той жа Вальс кветак яшчэ патрабуе прышы на адным дыханні, з дык аркестру — не Уверцюра, выкананая літэральна на адным дыханні, з самага пачатку стварыла атмасферу чараўніцтва, лёгката хвалявання, прачування ішчасця. Тая ж высокая рэйка беражлівасці стаўлення да партытуры і традыцый яе выканання, што не мае нічога агульнага з выкананнімі-літэральна, захавалася і ў нашай мэтады, была падружжэ жывой, ніколі не "стомленнай" ад сваёй напуўнарасці — наваздачы, рэчыва шчыра, свежа, быццам іграўся ў першы і апошні раз.

Застало толькі дадаць, што сама слова "выжыванне" — калючае, нязручнае — мае заўсёды атаралася замяніць на паўнавар-

Юбілейная дата і пазачасавы кантэкст

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 3)

Потым Купала, агоняя паэзія, узніска-адзічч, Купалава аптызім і пакутыяна развагі пра лёс Айчыны, драматычны жыццільні і трагічная смерць сталі проста эстэтычна аздабо побуту. Яна можа арганізаваць грамадскую прасторы і спрыяць уадакарнаванню соцыума. Бо помнік на плошчы — гэта сарод ішошчэ ішчэ і маральны арэфіры для грамады.

З ішошчэ боку, трэба сказаць і пра тое, што ў стаўшы краіны, якія больш як чворці стагоддзя мае суверэнны статус, пакуль няма манумента Незалежнасці. Тут мы не спынаемся дагнаць краіны постсавецкай і посткамуністычнай прасторы. І ў Льва Мікалаевіна ёсьць цікавыя думкі, наконт таго, якім мусіць быць такі манумент і дзе ў Мінску для яго найлепшае месца.

Адначу яшчэ тое, што творы Льва Гумілеўскага, і станковыя, і манументальныя, найішчэ дэкаратыўнай. І фармальны пошук, на жаль, часта ўваўляе рэфлексію

МФМ праходзіць у Беларусі ў сёмы раз. Штогод увоўсень аматары і знаўцы фатаграфіі маюць магчымасць убачыць новыя беларускія і міжнародныя праекты, паучы лекцыі, наваздачы майстар-класы і прэзентацыі. У гэтым годзе, вядома, усё не так — і праграма, і тым паказанні сталі бліжэй сучасна. Але да гонару арганізатараў трэба сказаць, што яны правільна воўлі і асаблівае прафесійнае ўменне — адаптаваць свой план да сітуацыі, а ў выніку засяродзіцца на беларускіх аўтарых і праблемах, сучасных нашаму грамадству. Уваход у экспазіцыю ў менскім "Корпусе" і браскаўкі "Conseva" воўныя, а фота-інтэрвенцыі ў Крэва, у вёсцы Любкі (Малдэчанскі раён) і сядзібе графа Тышкевіча і зусім размешчаны ў вулічных прасторых.

Канцэпцыя

Той факт, што зараз мы можам больш сфакусавацца на ўнутраным, беларускім кантэксьце, толькі паглыбіць тэму церапаўнага МФМ: выжыванне. У першую чаргу куратар Вера Фядотава звярталася да традыцыйных экалагічных пачаткаў, але ўключыла ў іх выжыванне ў больш шырокім сэнсе — напрыклад, у горадзе, у пусьцельным жыцці. Строга кажучы, прыродапрадзёе жывой, ніколі не "стомленнай" ад сваёй напуўнарасці — наваздачы, рэчыва шчыра, свежа, быццам іграўся ў першы і апошні раз.

Небяспека, якую мы не заўважам

Сюжэт "Camera Covida" Таццяны Кузнявой, падобна, самы нечаканы: яна бачыць лялкічэ толькі ў вочка дзьвояр, апануўшыся падчас самаізаляцыі ў арчанаўнай кватэры. На жаль, гэта рэалізацыя коўлінага часу: трэба ўладкаваць буліні та чым, каб выхадзіць з дому радзійч, запас неабходнага мець у кватэры, пакуці звесці да мінімуму, а вучыцца і працаваць у віртуальнай прасторы. Умовы,

Лей і Сяргей Гумілеўскія. "Звон".

нават без намеку на канцэптуальнасць. Калі яно для жытла ші офіса, дык і кай сабе. Але скульптура адрозне на большыя сэрвы, чым проста эстэтычна аздабо побуту.

Але да гонару арганізатараў трэба сказаць, што яны правільна воўлі і асаблівае прафесійнае ўменне — адаптаваць свой план да сітуацыі, а ў выніку засяродзіцца на беларускіх аўтарых і праблемах, сучасных нашаму грамадству. Уваход у экспазіцыю ў менскім "Корпусе" і браскаўкі "Conseva" воўныя, а фота-інтэрвенцыі ў Крэва, у вёсцы Любкі (Малдэчанскі раён) і сядзібе графа Тышкевіча і зусім размешчаны ў вулічных прасторых.

Вачыма незнаёмкі

Аліна Фрыске в "Уваўных запісах" (2017) і "Кабінэце рэдакцыя" (2018) зацвікалася аб'ектамі таксілімі і праверыла іх дакладнасць з дапамогай лічбавых баз дэталёў. Чым больш фатаграф прапаўнавоўла малзілі з камп'ютарнымі копіямі, тым больш прабыліным становілася воўбразы. Аліна бачыць у гэтым прадзёе зубоўную памяць, аб прыродным асроддзе, памылкова-сідэнацыя шчучных алгарытмаў.

Дваў аўтарых прадставіла на МФМ французская амбасала. Гэта Франсуаза Юг'е, якая знала праект "Юг'е-б'ю Батанічным сад" у рэалізацыі ў Мінску ў 2019 годзе, і Мары Лукашэвіч з праектам "За беллю карапаў". Мары таксама ў мінулым годзе пабывала ў Менску на партфоліо-рэвю і нават запрасіла дэ-фактаскі фатаграфаву да ўдзелу ў фестывалі Circulation(s). У рамках МФМ яна дэманструе эстэтыку навуковага даследавання

ўславія канкрэтнаму часу эстэтыка і стан грамадскай думкі, звернутыя яны ўсё ж ў гістарычную перспектыву. Бо з гадамі ў іх працываеца глыбінны сэнс. Ягоны помнік у Магілёве, што мае ў аснове станковую скульптуру "Крылатая", павадае замовы рабіўся як манумент у гонар барацьбітоў за савецкую ўладу. Сёння ўлада ішошчэ і, высветлілася, што ў ім няма ні каля "савецкасці", калі пад ішчэ разумець артакалассыны камунізм і звязану з ім сацыяльна-культуру. Гэта праекта вельмі ўдалы манумент, якія распаўвада ў форме пафсанай, але шчырай, пра гісторыю важнага пераўда ў жыцці беларускай нацыі. Гэта свайго роду пратаўпа будучага манумента Незалежнасці, дзе нікіны рэчы — апоўд пра найбольш ішчэравыя палей нацыянальнай гісторыі, а на вяршыні — сімвалічная постаць, што ўвабадае Беларусь.

І зноў пра Купалу... "Падмайся з нізіну, сакаліна сям'я, над крэмамі бацькоў, над нягодам; занімай, Беларусь, малая мамя, свой пачэсны пасады між народамі!"

Мастак, які аэлоўе перакласці на візуальную мову гэтыя геніяльныя словы, малады заўсёды. Незалежна ад узросту. Лей Гумілеўскі гэта зрабіў.

К

Адаптацыя да сітуацыі

Яшчэ адзін погляд на месяц фатаграфіі ў Мінску і Брэсце

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

крэм. Ёсць свайго роду прыгажосць у лабараторных малюнках, калі глядзач можа разгледзець вельмі моцнае павелічэнне малекулярных частці. У той жа час мы адчуваем, якую пагрозу яны несучы. Праекты аб'ядноўвае тэма нібабачнай трывогі: гэта і вірус, і лялкі, якія савяналяны ізаляцыяй, і пластык, частыя якія нечаканна пакуль адфільтравалі і ачышчаны вадку.

Праект "Agua" Рыты Новакавай дэбаўвае ў Мінску ў рамках праекта "2 x 2" Беларускага саюза фатаграфаву (Музей гісторыі беларускага кіно, 2019). Акрамя агульнага пасыла — пошук вады, пошук натуральнага асроддзя жыцця — фатаграф гуляе з уласным станам культурышчы, гумарам і эстэтыкай 80-х, калі змяшчае іх у індустрыяльнай пейзаж горада. Рыце Новакавай не адмовілі ў вынаходлівасці: яна прымурылася са шчыра будывада пастаановачную сексію, што дакументацыйна мінімалістычна зымкачы набылі ладную долю сюррэалізму.

караўля, падваржонае крытыцы часта спаўваецае сталецнае грамадства да гэтага прыроднага феномена.

Франсуаза Юг'е, нягледзячы на сваю вядомасць, прафесіяналізм і ўзрост, не бннжэацыяна, выказвае радасць адкрыцця і захваленне Мінскам. Прычым прыязджае яна ў Беларусь не першы раз! Паказанні ў тэатральным і ачышчаны вадку.

Праект "Sublima", дзе яна як мастак наірае за светам моды, у "Батанічным садзе" Франсуаза паглыбляеца ў гаралское асроддзе. Яе ішчэравы мінскае Альты і Музей гісторыі Беларускай Айчынай ваіны, жыццё вайскоўцаў сям'ю і архітэктура савецкага часу. Сад Франсуазы Юг'е — метафара, якая абгульняе яе уражанні. Фатаграф дзіваішчэ, што ў суворым, на яе думку, клімаце, жанчыны носяць кароткія адкрытыя сукенкі — па французскіх мерках, гэта вельмі шчыра. Затое паславянана сталінскай архітэктурі спалучаеца з кітам, манументальныя роспісы будынкаў з сучаснымі прасторамі — Юг'е ўваўнаеца, што Мінск стаў адным з самых свеа-сакалывых гарадоў Еўропы. Партрэты гараджан і наш Батанічным садзе яе натхнілі, фатаграф гатовая зніць асобна сэрвію пра метры. На жаль, з-за пандэміі Франсуаза не змогла прыехаць на адкрыццё МФМ у Мінск. Але гледзячы, якія памятаюць яе жорсткі праект "Камаунікацыя" (2016) пра жыльцоў Санкт-Пецярбурга, дэкладна ашчыніць дэбаркацыю, нават саб'юкі погляд у "Батанічным садзе". "Нічога маніганінама самары няма. Лак сьлявіна мінулава, нанесены на бетон, прабываеца вонку новымі фарбамі і набыла новыя досвед. Прыехаўшы ў Мінск, я мела прыблізнае ўваўненне пра Беларусь і яе гісторыю. Сёння вядома значна больш, але я ўсё яшчэ — на парозе адкрыццяў", — піша Франсуаза. І гэта таксама аб наваколным асяроддзе — гаралскім, зменлівым, ішчэравым будывада.

Лёўб ГВАРЫЛЮК арт-журналіст

Вось якая падзея адбылася днямі ў Бераставіцкім раёне: ткачыкі Марыя Кажанеўская ды Алена Марцэвіч атрымалі пасведчанні народных майстроў і першыя на Бераставіччыне займелі гэтае званне. Падзея маштабная не толькі для раёна. Чым больш дасведчаных носбітаў традыцыйнага беларускага мастацтва, тым мацней гэтае мастацтва ўплывае на нашы светапогляд, густ і духоўнасць. Інакш кажучы, дробязей у сферы рэгіянальнай культуры не бывае. Нават цвік, своечасова і правільна забыты ў новую падлогу танцавальнай залы, робіць гонар работнікам сельскага клуба і рабочым раённай гаспадарчай групы. Іншая справа, што і пра гэтыя працоўныя будні пісаць трэба дасведчана і з вялікім натхненнем. Але не буду аналізаваць якасць нашай пошты, а вярнуся да нашых ткачых з Бераставіцкага раёна.

Быць першымі — прывілея сапраўдных талентаў. Чарговая падзея адбылася ў Ашмянскай (Гродзенскай) прашывае ўражвае феерычнасцю і надзённасцю сваіх лістоў. Ашмянская гарадская бібліятэка, як паведамае яе загадчык Людміла Зарэцкая, правяла дзень рэлігійнай кнігі “Да душы сваёй знайсці дарогу”. З гэтай нагоды адбылося пасаджэнне круглага стала, дзе гаворка ішла пра перспектывы “разумнага” чытання. Такія мерапрыемствы, як мне падаецца, ладзіць варта ў кожнай бібліятэцы рэспублі-

Не пад караоке, а ўжывую

Яўген ПАГІН

Марыя Кажанеўская і Алена Барцэвіч — з вёскі Плябанаўцы. Я ўяўляю, як адзначылі святы ў гэтым паселішчы. Нашы выслоўцы не толькі бяду могуць раздзяліць з суседзямі, але і радасць. Як паказвае практыка, другое зрабіць значна цяжэй, чым першае. Але мяне зноў паягналі ў бок. Ліст пра нашых ткачых напісала Святлана Ганчарова. І невypadкова пры гэтым загадала асабліваці статусу звання “народны майстар”. А яно надаецца майстру народных мастацкіх рамёстваў, вырабы якога “характарызуюцца арганічным увасабленнем калектыўнага мастацкага вопыту беларускага народа, маюць выразную нацыянальную самабытнасць і мастацкую вартасць”... Хто ж такія Кажанеўская і Барцэвіч? Як здолелі дасягнуць у сваіх творах яскравай самабытнасці і немалой вартасці? Ткалі ўсё жыццё, не лічылі, што займаюцца архаікай, бо сапраўднае мастацтва заўжды па-над часам, захаваў і рэканструявалі звыш 60 узораў пераборнага і закладнага ткацтва, распаўсюджанага на Прыпяцці. І ў кожнай рэчы прыгожа спявае ды бязмежна радуецца беларуская душа. Аўтарка Святлана Ганчарова робіць выснову: нашы традыцыйныя, высювага паходжання арнамент даўно займаў прапіску “гараджаніна”, стаў элементам прамысловых лагатыпаў, рэкламы, кніжных выданняў, аленяна, прадметаў быту, інтэр’ераў і аб’ектаў гарадской архітэктуры. Будзем спадзявацца, што неўзабаве слова “нацыянальны” стане сінонімам слову “дзяржаўны”... А сённяшня мая ўвага звернута да шчырасці лістоў. Менавіта гэтым адрозніваецца змаўляльная інфармацыя ад пустой ды фармальнай.

Чарговая навіна — з Воранава. Гродзенская вобласць увогуле трывае першынство не толькі ў папсіцы на “К”, але і ў актыўнасці перапіскі з нашай рэдакцыяй. Таму і складваецца ўражанне, што самае цікавае ды перадавое адбываецца менавіта на Грод-

дзеншчыне. І ўражанне гэтае, трэба сказаць, правільнае. Дык вось, інфармацыя з Воранава падзялілася дырэктар Воранаўскага раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці Ірына Камінская. Інфармацыя — пра глыбінку, пра яе песні ды іх спевачку. Значна, што ў Ірыны Вітольдаўны сапраўдны гімн аматарскаму аб’яднанню “Падзітвяначка” атрымаўся. У аб’яднанні — спявачкі з вёсак Падзітва і Друскенікі **Большышка** сельсваця. А дзейнічае аб’яднанне пры Большышкім Цэнтры культуры і вольнага часу. Варта назваць пайменна ўвесь квартал: Уладзіслава Амбражук, Марыяна Юргевіч, Уладзіслава Комінч і Ванда Міндзюль. Рэпертуар (больш за 80 твораў), натуральна, ад бабуль і мам, якія не проста пелі, а пралі, ткалі ды жыга жалі, выселлі ладзілі, жартавалі і рабілі гэта на беларускай, літоўскай, беларускай мовах. У 2015 годзе на абласным фестывале рэгіянальнага фальклору “Панямоння жыватворныя крыніцы гурт стаў лаўрэатам першай ступені... Ірына Камінская, відла, пішы вершы, бо распоед свой закончыла

На здымках:

- 1 У Грынкоўскім сектары культуры і вольнага часу адкрыўся музей культуры і творчасці.
- 2 Алена Барцэвіч з вёскі Плябанаўцы атрымлівае пасведчанне народнага майстра.
- 3 Урок-віктарына “Ты грамадзянін сваёй краіны” ў Малабаставіцкай інтэграванай сельскай бібліятэцы.
- 4 Пабурыск: падчас штогадовага этнасвятая “Пахроўскі абярэг”.
- 5 Удзельніцы аматарскага аб’яднання “Падзітвяначка” з Воранаўскага раёна.

Слоніміскім павяце маёнткам Орлавічы. Іосіф скончыў Палацкі калёжскі корпус і Аляксандраўскае артылерыйскае вучылішча. Палчас Першай сусветнай вайны атрымаў званне палкоўніка. Пасля вольным слухачом скончыў Маскоўскі археалагічны інстытут. Служыў у Чырвонай Арміі, потым вярнуўся на радзіму, займаўся археалогіяй. Ягоньня калекцыя і сталі асновай першай экспазіцыі, якая адкрылася 20 верасня 1929 года. Між іншым, на ўрачыстасцях з тае нагоды прысутнічаў прэзідэнт Польшчы Ігнацій Масцішкі. Пэўны час Іосіф Стаброўскі працаваў дырэктарам музея. Пахаваны ў родных Орлавічах.

Металдысты **Свіслацкага** раённага Цэнтра куль-

туры і народнай творчасці пішуць: “У Грынкоўскім сектары культуры і вольнага часу адкрыўся музей культуры і творчасці. Ініцыятар — Надзея Карток. *Экспазіцыя дапамагае даведацца пра ічыраваныя мінулых пакаленняў работнікаў культуры, пра здабыткі ўстановаў і творчасці і рамёстваў Свіслацкага краю. Музей складаецца з трох залаў: гісторыя культурнага руху, творчасць работнікаў культуры і экспазіцыя касмоў харавых калектываў раёна. Натуральна, што экскурсіі ладзіць Надзея Карток*”. Не пабаюся сцвярджаць, што такі музейчык культуры ў краіне — адзіны.

кі. У кожнай і штодня. Інакш колькасць чытачоў будзе няўхільна змяншацца.

Аказваецца, жыццё віруе не толькі на Гродзеншчыне. Металдыст адзела мастацкай творчасці Палаца мастацтваў **Бабурыска** Аляся Сівец напісала пра штогадовае этнасвятая “Пахроўскі абярэг”. У ім бралі ўдзел 15 майстроў і рамеснікаў горада. Як вядома, менавіта з Пакравой пачыналіся вятчоркі, на якіх пралі, ткалі, вышывалі. На свяце гэтым разам сабраўся і керамісты, пляцельшчыкі, майстры па дэкупажы.

Яшчэ адна навіна з **Магілёўскай** вобласці. У Магілёўскім дзяржаўным абласным ліцэі № 1 прайшоў тэлемаст “Магілёў — Тула: я хачу сябраваць!” у рамках рэалізацыі грантавага праекта цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя Карла Маркса “Гарады-пабрацімы Магілёва з Расійскай Федэрацыяй: культура нас аб’ядноўвае” з удзелам прадаўцаў Тулы і Магілёва. Ды-ялог, як кажуць, адбыўся на высокім узроўні.

Сенненскі бібліятэкар распавядаюць. У цэнтральнай раённай бібліятэцы прайшла гульнявая праграма “Гасцінныя гаспадыні”. Супраборнікі бібліятэкі раёна спарборнічалі між сабой, так бы мовіць, на полі гастронамічных інтарэсаў. Паказалі дэдукацыю сваё кулінарнае майстэрства, потым узяліся рэалізоўваць немагчымае: паказалі інсценіроўкі песень пра ежу. Чытачы былі ўражаныя нечакана раскрытымі талентамі... Другая навіна звязана з конкурсам малюнкаў і плакатаў “Жыццё без наркотыкаў”, які прайшоў у Сенненскай ЦСБ з 20 па 25 кастрычніка.

Алошні на сёння ліст — таксама з **Віцебска**. Наш часты пазаштатны аўтар Канстанцін Карнялюк піша пра сяю радзіму, з гонарам удакладняе, што Беларусь, як і Віцебшчына, славіцца безліччу азёраў з чыстоцкай валою. Піша Карнялюк і пра Нарач са Свіцязно, пра азёры Асвейскае, Чырвонае, Лукомскае, Дрывяты, пра валадэмы Браслаўшчыны...

Пішыце пра цікавае і шчыра!

Сустранемся праз тыдзень.

Магія вясельнага вянка

“К” працягвае цыкл матэрыялаў пра традыцыйнае вясельле. Цяпер распавядаем пра адзін з галоўных святочных атрыбутаў — вянок маладой.

З чаго рабілі вянок

Вясельныя вянкi, якія мы бачым на старых здымках і ў музеях, зроблены са штучных матэрыялаў. Складана дакладна сказаць, адкуль узятая штучныя вянкi і ці папярэднічалі ім галаўныя ўборы з натуральных кветак. Самая старая згадка вясельных вянкаў на тэрыторыі Беларусі — апісанне Паўля Олэрборна XVI стагоддзя. Па яго звестках з паўночнай часткі краіны, абодва маладыя — і жаніх, і нявеста — мелі вянкi з галінак пладовых дрэў, авітыя сужжамі. “Па-знейшыя штучныя вянкi маюць свой сэнс, — кажа прадаўніца Студзэнцага этнаграфічнага таварыства, майстрыца Настася Глушко. — Выраб з натуральных кветак сохне і рассыпаецца, а сн жа сімвалізуе сам шлюб і каханне! А штучныя вянкi захоўваліся доўга”.

Настася Глушко распавяла пра традыцыйны матэрыял для беларускіх вясельных вянкаў: “Гэта папера, дрот, воск і так званая “стружка” — тонкі матэрыял з драўніны, яго прадавалі ў крамах. Раней маглі рабіць вянкi з тканіны, для каркаса выкарыстоўвалі бярозку альбо, пазней, кардон. Варыянт з модных часопісаў — “пружынка” з дроту, перацягнутая ніткай. Яна такім чынам утварала акантоўку пясціскаў. У ход ішла таксама фольга і папіросная папера. Да штучных кветак дадавалі свежую зеляніну: шпаругу, барвінак, папараць і самы шляхетны — мірт”. Вянкi адрозніваліся ў залежнасці ад рэгіёна і маёмаснага стану маладых.

У вясельных песнях часцей за ўсё п'яецца пра вянкi з натуральных зёлак. Згадваюцца ружа, рута, мірт, лілея, “красок”, “шалвей”. Магчыма, песні захавалі памяць пра даўнейшыя практыкі вырабу вясельных галаўных убораў. Але, напрыклад, у песні з вёскі Альсевічы Мядзельскага раёна разам з жывымі расліннамі называюць штучныя матэрыялы:

“Дзіце, дзевачкі, да мяне, Зяіце вяночак для мяне Да з руты, мяты, з лілеі Да на багровай паперы, На зялёненькай кітайцы Ніначцы ў рукі падаіце”.

Такім чынам, “кітайка” (назва аднаго з відаў тканіны) і папера, матэрыялы, якія набывалі ў краме, тры-

Сяброўка маладой танчыць у яе вэлюме, пакуль той завязвае хустку. Паказ вясельнага абрада на фестывалі “Камяніца”. 2016 год.

вала ўвайшлі ў сялянскі побыт, сталі настолькі “сваімі”, што пра іх п'яюць у вясельных і апошніх — даволі кансерватыўны і закрыты да запазычаных жанраў. Напрыклад, да сюль у іх п'яецца пра паездкі на конях, хая маладыя, як вядома, збольшага ездзяць на машынах.

ШТО СІМВАЛІЗАВАЎ ВЯНОК МАЛАДОЙ

Галоўны сімвалічны сэнс вянка — увасабленне дзявоцкасці. Дзяўчына, якая не захавала цнатлівасці да вясельня, вянок не надзявала. Вянку ўласцівая і прадуквальная функцыя, кантакт з ім магільным чынам спрыяў дабрабыту. Да таго ж вянок успрымаўся як сакральны прадмет, пра што кажа звычай захоўваць яго за абразамі, у найбольш шанаваным месцы хаты, імкненне вырабіць вянок па ўсіх правілах, прынятых у мясцовай традыцыі, каб добра складалася сямейнае жыццё. Акрамя таго, вянок маркіраваў “пераходны” сацыяльны статус маладой (ад становішча нявесты да жонкі).

Пры ўсёй разнастайнасці мясцовых варыянтаў, па ўсёй Беларусі ў звычайных і павер'ях наконт вянка маладой шмат агульнага. Засяродзімса на звестках з Клічаўскага раёна, сабраных сябрамі моладзевай грамадскай арганізацыі “Студэнцае этнаграфічнае таварыства” (захоўваюцца ў архіве арганізацыі), а таксама з памежных раёнаў Мінскай вобласці, сабраных работнікамі ўстаноў культуры (захоўваюцца

ў фальклорным архіве Мінскага абласнога Цэнтра народнай творчасці).

У вёсцы Дзмітраўка Клічаўскага раёна пасля Другой сусветнай вайны вясельныя вянкi рабіла толькі адна жанчына, выкарыстоўваючы для гэтага рознакаляровыя стужкі — “жычкі”. Стужкі былі ружовыя, сінія, карычневыя, белыя. Кветкі ў вянку былі папярковыя. Яны дапаўняліся “бублікамі”, што рабілі са скручаных ільняных нітак з вузельчыкам, які макалі ў воск. Вэлюм рабілі з марлі (выкарыстоўвалі 2 метры). Усё мацавалася на аберучык з дроту.

У вёсцы Заполле Клічаўскага раёна вянок для маладой рабіла хросная. Яна імкнулася прытрымлівацца традыцыйнай тэхналогіі вырабу. Расказваюць пра вянок, у якім замест крухмалу для фіксацыі кветак выкарысталі цукар. Цукар растаяў, вянок зляцеў, і маладой “жыцні не было”.

ЯК ЗДЫМАЛІ ВЯНОК

Вянок, а таксама іншыя рэчы, што мелі кантакт з маладымі падчас вясельня,

нок маладой, і тая вешала яго на абраз у хаце мужа. Праз некаторы час маладзіца адносіла свой вясельны вянок жанчыне, што яго рабіла, разам з гасцінцам. У вёсцы Міхалёва Бярэзінскага раёна таксама дзяўчаты імкнуліся памераць вянок маладой, які здымала свякроў. Потым яго вешалі на абраз у куце.

У вёсцы Лысая Гара Пухавіцкага раёна было наадварот: верылі, што дзяўчына, якая памерае вянок маладой, не пойдзе замуж. Вянок нават здымалі не рукамі, а чапайло, і вешалі ў куце. Звычай не здымаць з маладой вянка рукамі сустракаецца і ў іншых народаў. Яго маглі зняць шабляй (у славенцаў), мячом (у латышоў), касой (у сла-

жа час небяспечны і для яе самой, і для людзей навокал). Суадносна, святымі-небяспечнымі становяцца і рэчы, што належыць рабіла, у першую чаргу вянок, які мае найвышэйшы семіятычны статус сярэд іншых прадметаў з вясельнага ўбрацца. Такая перадача “пераходнага”, табуванага, сакральнага статусу маладой яе рэчам можа разглядацца як права кантактнай магіі.

Варта звярнуць увагу на тое, што ў большасці выпадкаў для зняцця вянка выкарыстоўвалі прадмет, зроблены з жалеза. Філосаф Сяргей Санько адзначае, што практычна ўсе ўжытковыя жалезныя вырабы мелі апаралеічныя (ахоўныя) уласцівасці. У той жа час на вячанні (як і падчас некаторых іншых абрадаў) прысутнасць жалезных упрыгожванняў не дапускалася. Такую сімвалічную амбівалентнасць жалеза навуковец тлумачыць дваістым паходжаннем металу — яго хтанічнай, то-бок дзікай прыродай (у выглядзе батэнай руды) і ў той жа час прыналежнасцю да свету культуры праз апрацоўку каваннем.

Архаічныя стэрэатыпы адносна адзення набываюць універсальны характар, уваходзяць у падсвядомасць і раз-пораз фіксуюцца ў сучасных практыках, нават гарадскіх. Як прыклад можна прывесці шырока распаўсюджаную забарону выходзіць замуж у чужой вясельнай сукенцы і нават проста яе мерашь. Гэтая забарона суадносіцца з больш даўнімі: маладую патрабавалася апранаць ва ўсё новае, інакш, лічылася, яна хутка можа стаць удавой. З вячанельнай сукенкі забаранялася шпыць штошыці для немажучай дзяўчыны, бо жаночы лёс, сканцэнтраваны ў шлюбных уборах, на дваіх не падзеліць.

У Клічаўскім раёне вянок маладой маглі зняць свякроў (вёскі Закупленне, Доўгае, Заполле). У Доўгім і Церыхавым Бары нявесцін вянок здымаў на ноч малады, а на трэці дзень вясельня завявала маладую (назвавала хустку) і несла на покуль вянок “старшая дружка”. У Клічаўскім раёне жанчыны 1920 — 1930-х гадоў нараджэння распавядаюць, што чулі ад старэйшых, як на вяскілі навівалі маладой намітку, але на іх памяці толькі завязвалі хустку.

Алена ЛЯШКЕВІЧ, супрацоўніца Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі
Фота аўтара

Вясельны вянок на Марыі Сцяпанавай. 2020 год.

Маладыя ў вясельных уборах. Пасляваенны час. З фонду бібліятэкі вёсцы Віркаў Клічаўскага раёна

атрымлівалі магільны статус, канцэнтравалі ў сабе ілюзію шлюбу і тым аказваліся запатрабаванымі ў незамужым сябравак маладой. У Дзмітраўцы на другі дзень вясельня хросная маладой здымала ёй вянок і надзявала дружку, каб тая хутчэй пайшла замуж. У гэты момант спявалі:

“На табе, дружачка, вяночык, На сягонняні дзянечык. Ты ж да вечара пахадзі, А ўвечара дружачцы аддасі”.

Дружка гуляла да вечара ў вянку, танцавала ў ім. У канцы дня вяртала вя-

вакаў, нажом (у харватаў і славенцаў), віламі (у славенцаў і славакаў), скалкай ці палкай (у балгар і македонцаў), посохам пастуха (у русінаў). Тут мы назіраем інверсію сакральнасці: прадмет, што прыносіць дабрабыт (дапамагае выйсці замуж), становіцца небяспечным, забароненым (яго нельга здымаць рукамі). Амбівалентным (дваістым) з'яўляецца і вобраз маладой у цэлым, бо яна з'яўляецца лімінальнай асобай (знаходзіцца ў “пераходным” стане, які ў традыцыі разглядаецца як святы, шчаслівы і ў той

Увасобіць вясновы сад...

Пра Дом рамёстваў і яго крэатыўнага дырэктара

Наташа Каперцехава нарадзілася ў вёсцы Красная-Буда Добрушскага раёна. Адным з яркіх успамінаў дзяцінства сталі вышытыя мамай яркія навалачкі і пакрывалы. А яшчэ захаплялася дзяўчына квітнёным вясновым садом, ярка-зялёнай рунню, разным лісцем клёну, ядранымі баравікамі і шчодрым россыпам чарніц. Хацелася захаваць гэтую прыгажосць, перанесці яе на тканіну, на паперу, выказаць у песні. У школе Наташа стала актыўнай удзельніцай самадзейнасці: спявала, танцавала, у спектаклях удзельнічала. Сяброўкі часам крыўдзіліся: “Чаму гэта Наташцы заўсёды галоўныя ролі дастаюцца?” “Таму што, яна з гэтымі ролямі спраўляецца лепей”, — казала настаўніца і даручала дзяўчыцы чарговае творчае заданне.

УПАРТАЯ

У сельскі клуб прыехала новая загадка, якая арганізавала гурток па класе баяна. Дзетак сабралася больш за дзятка. Але ж працаваць кожны дзень па некалькі гадзін, як навучыцца іграць, казалася па сілах не кожнаму. Хутка ў гуртку засталася адна Наташа. Кіраўнік сказала бацькам дзяўчыцы: “У Наташы надвычай добрыя музычныя здольнасці. Я змагу навучыць яе іграць для сябе. Каб навучыць дзяўчынку іграць на баяне прафесійна, трэба аддаць яе ў музычную школу.” Бацькі парайліся і вырашылі адправіць Наташу да цёткі ў гарадскі пасёлак Церахоўка. Там дзяўчынка пайшла ў шосты клас агульнаадукацыйнай школы і паступіла ў музычную школу. За год навучання здала іспыты за трэці клас музычнай школы. Наташы было цікава ўсё: і спортам займалася, у мастацкай самадзейнасці ўдзельнічала, гурток дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва наведвала і ўрокі рабіць паспявала.

Не паспявала толькі часам паесці і добра выспацца. Скончылася такая актыўная дзейнасць сумна: пачаліся праблемы са здароўем, дзяўчынка амаль чатыры месяцы праяжала ў бальніцы. Лекары заявілі бацькам, што ў дзіціні моцнае перастамленне, і ад заняткаў у музычнай школе трэба адмовіцца. Наташа, аднак, любімы баян не кінула, іграла для сябе, а падчас канікул — для сельскіх сябровак праводзіла курсы прыпевак.

ІНКРУСТАТАР

Яшчэ ў адзінаццатым класе Наташа сустрэла сваё першае каханне, якое і стала каханнем усю яе жыццё. Пасля заканчэння школы дзяўчына выйшла замуж за Пятра Вароніна і ўладкавалася працаваць на Гомельскі завод электраапаратуры. Старэйшая сястра Наталлі ў той час жыла ў Светлагорску і

працавала інкрустатарам на фабрыцы мастацкіх вырабаў. Пабывалі маладыя ў гасцях, ім вельмі спадабаўся малады чысты і светлы горад, а Наташа была проста зачараваная працай сястры, самой хацелася таксама заняцца творчасцю. Маладая сям’я пераехала ў Светлагорск, муж уладкаваўся на працу ў будаўнічы трэст № 20, а Наталлі з радасцю занялася інкрустацыяй.

І ўсё ў іх складвалася добра. Азін за адным нарадзіліся на радасць бацькам сыноч і дачушкі. Паспявала жанчына і хатнюю гаспадарку весці, і новую кватэру абжываць-уладкоўваць, і ў

Карціна з натуральнай скуры.

мастацкай самадзейнасці ўдзельнічаць, і звычайна ў Гомельскім політэхнічным тэхнікуме па спецыяльнасці тэхнік-тэхнолаг. Акрамя таго, Наталлі Аляксееўна вяла яшчэ ў клубе “Зорка” гурток інкрустацыі з саломкі. Так, педагогічнага досведу ў яе не было, але працаваць з дзецьмі ўмела.

ЯК СЯБЕ ВЫРАСЦІЦЬ

Спачатку Наталлі Аляксееўна занялася самаадукацыяй: чытала кнігі па педагогіцы

Наталлі Вароніна.

і псіхалогіі. Сустрэліся і нечаканя цяжкасці ў арганізацыі курса па інкрустацыі. Справа ў тым, што тут іншым разам трэба ўжываць растваральнікі, а гэта для здароўя дзяцей шкодна. Наталлі Аляксееўна папрасіла дырэктара НВК адправіць яе на навучанне саломаліццёў у Гомель, на мастацкую фабрыку “Любань”. Не сказаць, каб дырэктар фабрыкі сустрэў Вароніну з захапленнем, але дазволіў навучыцца ў рабочых.

Вельмі дапамагла і рэдка кніга “Возьмем простую саломку”, якую расстаралася адшукаць для яе завуч Зінаіда Васільеўна Нявінская. Педагог самастойна склала праграму для спецыяльнасці “афарміцель сувеніраў з саломкі”, размеркавала вучэбныя гадзіны па тэорыі і практыцы. Затым зрабіла сама некалькі вырабаў з саломкі і ў пачатку навучальнага года пайшла па гарадскіх школах з запалам агітаваць старшакласніц выбіраць для навучання курс афарміцель сувеніраў. Курс быў набраны, і новаспечаны майстар вытворчага навучання Н. А. Вароніна з вельмі жаданым прыступіла да працы.

ГАСПАДЫНЯ ДОМА РАМЁСТАВАЎ

Вароніну запрасіла на прыём Палавец, начальнік аддзела культуры, і прапанавала пасаду дырэктара Дома рамёстваў. “Але ў мяне ж няма вышэйшай адукацыі”, — разгублена запярэчыла Наталлі Аляксееўна. “Затое ў вас ёсць арганізатарскія здольнасці, і вы разбіраецеся ў народных рамёствах. Падумайце, і заўтра дайце адказ”, — сказала Алена Мікалаеўна. Парайлася Наталлі Аляксееўна з мужам, дзецьмі і пагадзілася. З тых часоў мінула васьмнаццаць гадоў. Светлагорскі Дом рамёстваў стаў адным з леп-

шых у вобласці. Ні адно культурна-масавае мерапрыемства ў горадзе не абходзіцца без выстаў народнай творчасці. У Доме рамёстваў працуе студыя-майстэрня, дзе дзеці і дарослыя займаюцца аплікацыяй саломкай, саломаліццёў, керамікай, роспісам па дрэве, мастацкай апрацоўкай скуры. Тут пастаянна праводзяцца выставы вырабаў народных майстроў, і мясцовых, і з іншых рэгіёнаў. Так, прывезла некалькі сваёй вышэйшай са скуры вядомы майстар, член Саюза мастакоў Беларусі Таццяна Карчажкіна, правяла майстар-клас. Наталлі Аляксееўна проста загарэлася жаданнем навучыцца гэтай справе. І цяпер ужо і яе карціны са скуры заваўваюць дыпломны на выставах. Штогод праводзяцца ў Доме рамёстваў выставы дзіцячай творчасці. Працуе салон-магазін, у якім можна купіць вырабы народных майстроў.

Калектыў Дома рамёстваў дружны і згуртаваны, як адна вялікая сям’я. Усе васьмнаццаць гадоў разам з Наталлі Аляксееўнай адраджаюць народныя рамёствы Яўгенія Блізнец (вышыўка), Марына Рубанава (роспіс па дрэве), Святлана Міранкова (аплікацыя саломкай), Віталіна Смольцова (кераміка). Нядаўна ўліліся ў дружны калектыў і выдатны сабе зарэкамендавалі Алена Мішура і Аляксандра Стральчонак.

ТАК СТАНОВЯЦЦА ЖЫВАПІСЦАМІ

Наталлі паспяхова сумішчае сваю асноўную работу з абавязковай дэпутата Светлагорскага раённага Савета і з клопатамі пра сваіх двух дзяцей і чатырох унукаў. Дарчы, дачка Варонінай працуе ў Цэнтры народнай творчасці, а старэйшы ўнук паступіў у Гомельскі каледж імя Сакалоўскага па класе акардэона. Аб паспяховай працы Дома рамёстваў сведчаць дыпломы фестывалю “Аўшукі”, “Каліяцкія вечары”, “Вясновы букет” і іншыя. Ды і сама Наталлі Аляксееўна ўзнагароджана шматлікімі граматамі і дыпловамі. А яшчэ Вароніна скончыла Светлагорскую студыю “Крэатыў” і ўжо мае дыпломны выстаў не толькі за вырабы з саломкі і скуры, але і за жывапісныя карціны.

Галіна КАПЕЦКАЯ
Фата з асабістага архіва
Наталлі Варонінай

29 ліпеня 2021 года Светлагорск адзначыць сваё 60-годдзе. Менавіта ў гэты дзень у 1961 годзе з'явіўся Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР аб перайменаванні гарадскога пасёлка Шацілкі ў Светлагорск. Вядома, горад унаследваў усю шматвяковую цікавую мінуўшчыну Вострава Шацілінскага, Шацілавіч, Шацілак — гістарычнага ядра цяперашняга Светлагорска. Таму ўвасобіць гэта — адно з абавязковых умоў канцэпцыі памятнага знака, які павінен быць сонечна-прасветленым, як само імя — Светлагорск. Не лішне нагадаць і пра тое, што ўзвядзенне горада стала тады Усесяюзнай ударнай камсамольскай будоўляй, а значыць, нягледзячы на старажытную гісторыю, ён нясе таксама і маладую энергетыку і па-сутнасці з'яўляецца моладзевым.

Памятны знак, каб не застацца безназоўным, мусіць хоць бы ў барельефах увасобіць самых знакавых людзей горада. А гэта Ганаровыя грамадзяне Светлагорска. Сярод іх: Аляксандр Мікалаевіч Завадскі — франтавік, першы дырэктар Васілевіцкай ДРЭС ад часу яе ўзвядзення. Іван Фёдаравіч Хмарун — таксама ўдзельнік Вялікай Айчыннай вайны, брыгадзір дахаўшчыкаў будаўнічага трэста № 20, які ўзводзіў і горад, і завод шпунчанага валакна (зараз — вытворчае аб'яднанне “СветлагорскХімвалакно”). Васіль Сямёнавіч Глебаў — франтавік, Герой Сацыялістычнай Працы, арганізатар Светлагорскай канторы глыбокага разведчага бурэння. Аляксандр Ільіч Чыж — генеральны дырэктар цэлолозна-кардоннага камбіната. Ніна Мікітаўна Запясконая, якая ў гады Вялікай Айчыннай вайны ўзначальвала санэпідстанцыю ў Омску і Днепрапятроўску, а ў 1947-м урачом ваенна-аднаўленчага атрада прыбыла ў Шацілкі і ўжо ў Светлагорску стала Заслужаным урачом БССР. Валянціна Ільінічна Жалезная, якая працавала ў Шацілаках з 1956 года, Заслужаная настаўніца БССР ды іншыя.

Паўтара месяца, улічваючы тры асноўныя ўмовы гэтай канцэпцыі, працавалі вядомыя скульптары над эскізамі будучага памятнага знака. І вось прадставілі іх у карціннай галерэі “Традыцыя” імя Германа Пранішнікава. Светлагорац, член Саюза мастакоў Беларусі Віктар Смольяр, таксама член прафесійнага творчага аб'яднання, выкладчыкі Беларускай Акадэміі мастацтваў Валерый Малахаў і яго жонка Вольга Мельнік-Малахава экспанавалі чатыры распрацаваныя сумесна варыянты памятнага знака.

Асновай эскізнага праекта ў Віктара Смольяра з'яўляецца бетонная арка, якую вянчае сонца — гербавы знак Светлагорска. Унутрана яна аздоблена тэматычным рэльефам па гісторыі будаўніцтва горада. Рэльеф, па задуме аўтара, павінен адлюстроўваць стваральны рух Светлагорска ў часе ад Шацілак і суднаверфі да сучасных прамысловых прадпрыемстваў.

Вышыня кампазіцыі складае 8 — 9 метраў, а шырыня — 11 — 12. Арка адпатванена пад мясцовы ландшафт. Матэрыял — таніраваны бетон. Сонца — аб'ёмная канструкцыя, выкананая з нітрыдту тытана. Дзякуючы мікраліфтам і адбывалай здольнасці нітрыду тытана, пры трапленні святла сонца будзе выпускаць рэальныя прамяні. Уздоўж транзітнай пешаходнай часткі пад аркай размешчана Алея славы, дзе будуць партрэты Ганаровых грамадзян Светлагорска, — людзей, якія вызначыліся значным укладом у будаўніцтва горада, развіццё яго культуры, спорту, адукацыі, медыцыны і іншых сфер.

— Асноўнаясэнсавая частка праекта павінна быць

Праект памятнага знака “Арка”.
Аўтар — Віктар Смольяр.

Народжаны пад промнямі Сонца

Якім будзе памятны знак, прысвечаны першабудуўнікам Светлагорска?

Праекты памятных знакаў: “Маладосць”...

...“Вікторыя” (Перамога).

...“Энергія”.

...“Памкнёнасць”.
Аўтары праектаў — Валерый і Вольга Малахавы.

увасоблена ў бронзе, — лічыць Віктар Смольяр. — Гэта скульптурная кампазіцыя юнака і дзяўчыны пад аркай. Маладыя людзі сімвалізуюць усіх рамантаў і летуценнікаў, якія толькі што сышлі з цягніка, прыбыўшы на будаўніцтва новага горада — Светлагорска.

Вольга і Валерый Малахавы прадставілі чатыры варыянты свайго бачання памятнага знака. Кожны з іх мае нават уласную практычную назву. Стала “Памкнёнасць”: па гэтай задуме помнік павінен уяўляць з сябе кампазіцыю, якая складаецца з сямі прамяні, узнесеных увверх і падтрымліваючых сонца, якое сімвалізуе Светлагорск. Сем прамяні — гэта таксама сімвалічныя выявы людзей, якія былі заснавальнікамі горада. У ніжняй частцы стэлы размешчана піраміда з тэкставай гістарычнай інфармацыяй. На верхняй піраміды — герб Шацілак, што належыць роду шляхціца Манкевіча. Вакол стэлы

размешчаны два дугападобныя фрызы з партрэтамі заснавальнікаў горада і групы малых людзей. Пазначаны і сімвалы іх прафесій. Фрызавая кампазіцыя можа быць двух варыянтаў выканання: барельефныя малюнкi звонку, а з унутранага боку — беларускі арнамент, ші ж наадварот: звонку арнамент, а барельефныя малюнкi першабудуўнікоў — на ўнутраным баку.

— Могуць быць скарыстаны такія тэхнікі манументальнага мастацтва як мазаіка са шкляннай смальты ў манхромнай палітры ці больш бюджэтнае сграфіта — разьбяная шматпластовая тынкоўка ў тры — чатыры колеры, а таксама скульптурная пластыка — невысокі рэльеф з бетону, — укладанне Валерый Малахаў. — Вышыня стэлы — 12 метраў. Матэрыял — бетон.

Другая скульптурная кампазіцыя Малахавых завецца — “Энергія”. Уяўляе з сябе скульптурную групу з двух постацяў дзяўчын, уз-

німаючых увверх герб Светлагорска, на другім баку якога — герб Шацілак. Постаці нібы лунаюць у паветры. Іх сукенкі і валасы разлімаюцца на ветры. Дзяўчыны ўвасабляюць энэргію і жыццёвую сілу прыгажосці. Паміж постацямі размешчаны шчыг з партрэтамі заснавальнікаў горада, а на адваротным баку — тэкставая інфармацыя пра іх. Колер кампазіцыі — белы. Матэрыял — бетон. Вышыня — 6 метраў. Арнамент у аснове і тэкставая інфармацыя могуць быць выкананыя як мазаіка са шкляннай смальты ў манхромнай палітры ці больш бюджэтнае сграфіта — разьбяная шматпластовая тынкоўка ў тры — чатыры колеры, як скульптурная пластыка, — невысокі рэльеф з бетону.

Трэці эскісны праект — скульптурная кампазіцыя “Маладосць”. Яна таксама ўяўляе з сябе выявы двух дзяўчын, узнімаючых герб Светлагорска з аднаго боку і герб Шацілак — з другога. Постаці больш строгія формы выкананы ў дэкаратыў-

най пластыцы беларускага нацыянальнага аызеня, уніда аб'яднаныя арнамантам. Вянок — знак сонца і прыгажосці. Арнамент у аснове з партрэтамі першабудуўнікоў горада і групы малых людзей, а таксама сімвалы іх прафесій могуць быць выкананыя мазаікай са шкляннай смальты, астатняе ўсё, — як у папярэднім варыянце. Вышыня — 6 метраў, матэрыял — бетон.

Чацвёрты варыянт — скульптурная кампазіцыя “Вікторыя”. У аснове ўяўляе з сябе бетонны блок, з якога імплівай вяззо зыходзіць прамяні, утвараючы знак Вікторыі (перамогі). Паміж прамянямі — герб Светлагорска з аднаго боку, а з другога — герб шляхціца Манкевіча. У аснове блоку размешчаны партрэты заснавальнікаў горада. Спосаб выканання такі ж, як у папярэдніх варыянтах. Матэрыял — бетон і трубы з нержавеючай сталі. Вышыня — 10 метраў.

Няцяжка заўважыць, што мінскія скульптары самі шу-

каюць нейкі лепшы, больш варты варыянт. Ім і Віктару Смольяру давялося многае патлумачыць, адказваючы на пытанні наведвальнікаў галерэі, якія прыйшлі менавіта для знаёмства з эскізнымі праектамі, а дэкладнай, з ужо распрацаванымі макетамі, што маюць нават ландшафтныя ўвасабленні, прадстаўленыя на адмысловых планшэтах. Скульптары дзяліліся меркаваннямі, стваралі менавіта творчую атмосферу, якая нікога не магла пакінуць абьякавым. Тым больш, што першыя знаёмліліся з іх праектамі, ад каго шмат у чым залежыць узвядзенне памятнага знака. Сваімі ўражаннямі падзяляліся старшыня райвыканкама Д.В. Алеінікаў, старшыня раённага Савета дэпутатаў Л.Ф. Вялічка, начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі А.В. Манкевіч, галоўны рэдактар “Светлагорскіх навін” А.В. Шышкова, першы сакратар Светлагорскага раённага камітэта грамадскага аб'яднання БРСМ Н.А. Жызнеўская, прастаўнікі моладзі, мясцовыя мастакі, ветэраны працы...

Адчулася, што ідэя ўзвядзення памятнага знака ў гонар першабудуўнікоў Светлагорска зацікавіла ўсіх прысутных. І на маё пытан-

не, ці будзе ён узведзены да 60-годдзя нашага горада, старшыня райвыканкама Д.В. Алеінікаў адказаў сцявадальна. Але наперадзе яшчэ шмат арганізатывых і творчых працём. У светлагорцаў і гасцей горада, а таксама мясцовых дэпутатаў яшчэ ёсць час, каб падзяліцца сваім успрыманнем памятных знакаў, якія плануе ўсталяваць у гонар першабудуўнікоў Светлагорска.

Тым больш, што Светлагорск — горад з захаванай пямішчо. Тут ёсць і манумент “Параныя зван”, і “Шляхціц Шаціла”, і Алея Героюў, і мемарыяльны комплекс “Баграціён”. Нядаўна з'явіўся яшчэ адзін — “Ала”, у памяць пра жыхароў вёсак, спаленых гітлераўскімі акупантамі. І хочацца верыць, што натуральным працягам беражлівага стаўлення да мінулага будзе памятны знак у гонар першабудуўнікоў Светлагорска.

Ізяслаў КАТЛЯРЭЙ
г. Светлагорск

Тым, хто едзе па трасе М1 з Баранавічаў на Мінск, здаецца, вядомы велізарны чорны каменны крыж, які стаіць на высокім пагорку на самым беразе вадасховішча ў Пцічы. Здаецца, вядомы, бо зараз большая частка пяціметравага надмагілля схавана за металёвым зялёным плотам. Аб тым, што за ім нешта ёсць, здагадаецца толькі пільны глядач. Ды і то зоймі і ранняя вясной, пакуль не зазелянелі краявіды. А зазірнуць за плот варта.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

Касцёл св. Сэрца Езуса. Здымак пачатку XX ст.

Пагорак на беразе вадасховішча ў Пцічы.

Некропаль па-над Пціччу

У сваім дзяцінстве, безліч разоў праз язджаючы побач, я чуў ад сваіх бацькоў наступную гісторыю. Нібыта ў гэтых мясцінах быў вельмі злы пан. Які і пры жыцці сваім падданым праходу не даваў, а як сабраўся паміраць, дык загадаў паставіць велізарны чорны крыж, каб былі падданымі і пасля яго смерці асабліва не разнявольваліся. І кожнага разу, кідаючы позірк на манумент, пакрываліся халодным потам.

Мінуў час і з Сеціва я даведаўся, што на пагорку быў пахаваны не пан, а пані. Да таго ж, нягледзячы на графскі тытул, да “паню а-ля Таркайла” (герой У.Караткевіча, прыгнятальнік і крывапійца прыгонных) яна ніякім чынам не адносілася. Хутчэй, наадварот. Яе прозвішча (Гутэн-Чапская) мяне даўно цікавіла, таму ў верасні я ўпершыню наведваўся на гэтыя могілкі. І традыцыйна маючы ў запячкі нумудрагелісты рыштунак (сапёрка, шточка, крэйда), правёў невялічкую талачку, адповаючы помнікі і расчытваючы імяны.

НАЗАВІ СЫНА АДАМАМ

Блукаючы сярод пахіснуўшыхся, перакрутых тварам уніз ці ляжачых “на лыжках” надмагілляў, я пільна ўглядаўся ў прозвішчы. Праплывалі, як нейкія жалобныя караблі, прозвішчы: Мазуркевічы, Сяліцкія, Паўловічы, Суднікі, Каханюскія, Якубоўскія, Скарабагатыя, Юрэвічы, Мітэры, Доўнары і Запольскія-Доўнары, Немагай, Шпілеўскія, Каржанеўскія... І раптам вока выхапіла надпіс, ад якога сэрца закалалася ў грудзях — Adam Mickiewicz.

Хвілінай пазней, вядома, зразумець, што гэта быў не той наш Адам, які “нацыянальны прарок з Наваградчыны”, а іншы, мясцовы. Да таго ж народжаны значна пазней, калі слава паэта ўжо неслася па-над Еўропай. Хутчэй за ўсё бацькі гэтага Адама абралі імя для сына ў гонар слаўтэга земляка. Менавіта такім чынам з’яўляўся на свет і шматлікі Тадвушыч, якіх літвіны-беларусы называлі ў гонар Рэйтана і Касцюшкі, Напалеоны і гэтак далей. Дарэчы, пра нацыянальную свядомасць тых, хто спачывае на гэтых могілках пад надмагіллямі з польскімі надпісамі некалькі радкоў пакінула ў сваіх успамінах Марыя Чапская, дачка пахаванай пад чорным крыжам графіні Жазэфіны Гутэн-Чапскай:

“У нас афіцыйна, службоўчы тэо часу, і ўся дварская служба, як і фальваранная, былі каталікамі, а судзічы па прозвішчах, прадападобна нахадзілі з той шляхты, якая была пазбаўленая царскімі дэкрэтамі сваіх прывілеяў і сапхнутая ў сялянскі ці мяшчэнскі стан. Памятаю, што аднак шляхтэ жанілася толькі паміж сабой. Маёнткавым ксірам быў пан Андэрсэўскі, пісарам пан Шпілеўскі, старшым ляснічым прызожы пан Вянгліцкі, кухарам, наступным за Якубоўскім, Вяслоўскі, пазней Каханюскі, блакітнавокі бландын, малодшы наш фурман зваўся Прыварай, шляхціцкамі былі нашыя пакаёўкі і хлопцы крэдытэраў; эканомы: Шаблоўскі, Бяльновіч, Рымар-Талочка, парабкі, ці “формале”: Мадэўскія, Трацэвічы, Ласкоўскія, Доўнары, Дашкевічы. Дзецім іх мы давалі ўрокі польскай мовы, рэлігіі і рахункаўства, таму запаміла іх прозвішчы. Бацькі нашых вучняў вельмі абалі пра польскую мо-

Сям’я Юрыя Чапскага ў Прылуках. Здымак канца XIX — пачатку XX ст.

ву, хоць паміж сабой размаўлялі па-беларуску і ня мелі выразнай нацыянальнай свядомасці: на пытанне — ці з’яўляецеся палкамі, адказвалі “што з’яўляюцца “тутэйшымі”, ведалі сваю адметнасць, але каталіцтва і польскасць былі “панскімі”, і гэта іх прыцягвала. “Нашай мовы нам вучыць ня трэба — бо мы яе ведаем!” — тлумачылі яны”.

Даволі дзіўна чуць пра польскасць самой Марыі, якая з’яўляецца дачкой літвіна-немка Юрыя Гутэн-Чапскага і Жазэфіны фон Тун-Гогенштайн. У сваю чаргу бацька апошняй быў камергерам аўстрыйскага імператара Франца Іосіфа, паслом Аўстрыі ў Расійскай імперыі, а маці — фрэйлінай аўстрыйскага імператарскага двара. Але часам так здараецца, што сямья “пальмяныя патрыёты — іншаземцы”.

Увогуле, успаміны Марыі Чапскай, у якіх праз прызму сямейнай гісторыі апісваецца жыццё Міншчыны канца XIX — пачатку XX стагоддзяў, адносны паміж “магнацкім дваром” Гутэн-Чапскіх і мясцовай шляхтай вартыя, як мне падаецца, перавыдання на беларускай мове. Як і некаторыя іншыя творы аўтаркі. Напрыклад, біяграфія Адама Міцкевіча, напісаная з дапамогай слаўтага архівіста Яўзебія Лапацінскага (“К” плануе публікацыю і пра яго — рэд.).

Падаецца, варта распавесці трохі больш пра Якубоўскіх. Згаданы Адам Якубоўскі быў кухарам Гутэн-Чапскіх ледзь не ўсё сваё жыццё. У свой час маці Марыі адасла яго ў Прагу, каб ён пры двары фон Тунаў ад тамтэйшага кухара навучыўся “кухарыць” па-чэшску і аўстрыйску. Што той паспяхова і зрабіў, здзіўляючы “судамі кулінары” гасцей палаца ў Прылуках. Ужо “на ласкавым хлебце” (пенсіі пры двары), Адам Якубоўскі старанна перадаваў сакрэ-

ты наступным графскім кухарам. Жонка ж Адама, Караліна, была выхавальцай усіх дзетак Юрыя і Жазэфіны Чапскіх. Разам са сваім мужам яны з’яўляліся паўнапраўнымі чальцамі сям’і. Смерць Караліны Якубоўскай, ці “Бабулі”, стала для сям’і Чапскіх сапраўднай трагедыяй. “Затым дзверы адчыніліся, у іх стаяла бледная Караліна ў каціцы і сказала: “Бабуля тамера”. Ні да таго, ні пасля я не памятаю такога аднаго. Жыццё апусцела”. “Бацька паруціўся аб пахаванні ў Воўчкавічах. Бабуля была пахавана насупраць магілы маці на левым боку касцёла” (з успамінаў Марыі Чапскай — рэд.).

Чорнае высокае надмагілле з крыжам — надмагілле Жазэфіны Гутэн-Чапскай.

Шмат гадоў таму аўтар невялічкага нарыса пра могілкі ў Воўчкавічах са скрухай адзначыў: “Добра, што Марыя Чапская ўжо не зможа ўбачыць, у якім стане сёння знаходзіцца магіла іх з братамі і сёстрамі любімай няні. Інакш адчай і спусташэнне магілі б вярнуцца да яе”. Але час прайшоў і трэба дадаць, што помніку Канстанцін Якубоўскай клопатам неведомых валанцёраў быў усё ж такі вернуты амаль першапачатковы выгляд.

СТАРЫШЫ БРАТ МІНСКАГА КАСЦЁЛА

Гісторыя святні на могілках у Воўчкавічах, аб якой нагадвае высокі пагорак у цэнтры могілак і сучасны металёвы крыж, мае доўгія карані. Нездзе ў 1780-х уласнік Воўчкавічаў мінскі судовы стараста Ігнат Іваноўскі і яго жонка Тарэза з Цэханавецкіх вырашылі пабудаваль побач з сядзібай на пагорку капліцу Апекі Божай Маці. Капліца была драўляная і прыгожая.

З гэтай капліцы звязаны мінімум дзве цікавыя старонкі. Спярша ў 1785 годзе тут узліў шлюб Францішак Оштарп з Людвікаў

з Іваноўскіх. А ў наступным годзе на гэтым пагорку вялікалітоўскі вайсковы судзія і мільянер Станіслаў Манюшка стаў мужам Евы з Вайніловічаў (дзяды кампазітара Станіслава Манюшкі).

Прыкладна праз 20 гадоў, у 1805, сын Ігнага Марцэліў Іваноўскі вырашыў паставіць на месцы капліцы касцёл. Вакол касцёла заклалі могілкі, а ў ім самім павінна была з’явіцца родавая крыпта Іваноўскіх. У 1810 годзе будаўніцтва было завершана. Храм асвяцілі і далі назву Раства Дзевы Марыі. Да 1839 года ён належаў да менскай катэдры, а потым стаў парафіяльным. Напрыканцы 1880-х старога касцёла ізноў стала замала. Палаецца, асноўным ініцыятарам і рухавіком працэсу стала Жазэфіна Чапская. Так 9 лістапада ў 1904 годзе адбылося асвячэнне касцёла Найсвяцейшага Сэрца Ісуса і Найсвяцейшай Дзевы Марыі. Знешне ён мае пэўнае падобства да менскага касцёла святых Сымона і Алены (Чырвонага). І з’яўляецца ягоным старэйшым братам. Бо дазвол на будаўніцтва Чырвонага касцёла быў атрыманы 9 траўня 1905 года, а асвяцілі яго 20 верасня 1910-га. Над пракратымі абодвух працаваў варшаўскі архітэктар Генрых Гай і яго фірма “Гай-Свяніцкі”.

Падчас будаўніцтва касцёла ў Воўчкавічах 13 жніўня 1903 года з-за складаных родаў памерла жонка Юрыя Чапскага Жазэфіна. Было ёй толькі 36 гадоў. Пахавалі яе разам з дачкой Тарэзай, якая не пражыла і дня, блізу касцёла. Згаданы архітэктар Генрых Гай стварыў для іх магілы накід велічнага помніка з чорнага швецкага граніту. Помнік уключаў у сябе скульптуру, а на самім надмагіллі меліся бронзавыя распяцце і каваны вянкі. Скульптура і бронзавыя ўпрыгожванні з-за псеўдакаласіцы да мастацтва неведомых асобаў энклі. На чорным граніце можна запрэмаць толькі гравіроўку “Requiem aeternam dona eis Domine” (Вечны адпачынак дай нам, Пане!), імя майстра Прушынскага з Варшавы, а таксама імяны нашых сучаснікаў, старанна надрапаных тут жа.

Сам касцёл і дзве сядзібы ў Алесіна і Воўчкавічах сталі ахвярай плана будаўніцтва вадасховішча ў Пцічы. У 1960-х касцёл узарвалі, а сядзібы знеслі.

ДАРЭЧЫ, АБ ПРАЦАХ

Месці таму было прыкметна, што працы на могілках пачаліся адносна нядаўна, бо вынікі былі даволі сціплыя. Зараз вока адрэз выхліпае перамены, якія сведчаць, што ўсё марудна, але грунтоўна працягваецца. У частак, на якім сканцэнтравана ўвага рэстаўратараў, адносна невялікі. Ён займае каля 1/10 ад агульнай плошчы могілак. Маркуючы па надмагіллях, перад касцёлам хавалі блізкіх да Чапскіх асобаў. Могілкам, зразумела, не пашкодзіла б і талачка, каб падняць усе старыя перакуленыя помнікі, адкапаць напуўзасыпаня і правесці інвентарызацыю. І, вядома, усталяваць інфармацыйны стэнд. Гэта не патрабуе значных фінансавых затрат.

Каб даведацца, хто так мэтанакіравана і плённа займаецца аднаўленнем надмагілляў, я патэлефанавала ў Шчмамысліцкі сельскі выканаўчы камітэт, на тэрыторыі якога знаходзіцца могілка. Як паведаміў старшыня сельвыканкома спадар Віктар Грынкевіч, могілкі ў Воўчкавічах з’яўляюцца закрытымі для пахаванняў. Таму нядаўна была замоўлена іх інвентарызацыя. Віктар Грынкевіч таксама дадаў, што нейкім аднаўленнем, прывядзеннем у належны выгляд помнікаў могуць займацца сваю пахаваных тат асобаў. Або тэя, каму даручана інвентарызацыя могілак. Асобнага фінансавання на гэта, на жаль, не вылучалася. Дарэчы, па законе валанцёры абавязаны папярэдзіць мясцовыя ўлады аб правядзенні падобных прац. Добра, што падчас размовы нарадзілася ідэя аб правядзенні вясной наступнага года сумеснай талачкі ў Воўчкавічах. Думаю, што аб’яднанымі высілкамі можна будзе зрабіць значна болей у гэтых цікавых гістарычных мясцінах.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

“Я зноў даю табе памяць...”

Многія мяне могуць папкінуць у тым, што літаральна ў кожнай сваёй публікацыі я згадваю імя Тадэвуша Рэйтана. Што рабіць, гэта так. Бо род Рэйтанаў шчыльна павязаны сваяцкімі сувязямі з тымі асобамі, пра якіх я пішу — Адам Міцкевіч, Станіслаў Мацюшка, Тадэвуш Касцюшка, Ігнат Дамейка і іншыя. Ды і сама асоба Рэйтана стагоддзямі і ёсць калыватай. І не толькі для людзей, якія былі патрыётамі сваёй зямлі. Стала яна калыватай і для вялікай колькасці творчых асобаў. Ды і як абсалютна ўвагай імя чалавека, які першым, яшчэ ў 1773 годзе, выступіў у абарону незалежнасці Айчыны задоўга да Тадэвуша Касцюшкі (свайго троякараднага брата) і Кастуся Каліноўскага? Як забыцца, што адчайны ўчынак трох літваў-беларусаў — наваградцаў Тадэвуша Рэйтана, Самуэля Корсака і менчука Станіслава Багушэвіча прынесіў увесь свет з захапленнем вымаўляць іх імёны? Бо менавіта яны мужна і рашуча выступілі супраць легалізацыі Першага палзелу ВКЛ і Польскага Каралеўства, на якой настойвалі крайні агрэсары — Расія, Прусія і Аўстрыя і якую гатовы былі ўхваліць унутраныя збралнікі. Нездарма іх параўноўвалі з героямі старажытнага Рыма, напрыклад, з Гарацыем Коклексам, які разам з двума палчэнікамі калісці выратаваў Рым ад варажой навалы.

Усё гэта, зразумела, не пакінула аб'якавымі пазтаў і пісьменнікаў, скульптараў і мастакоў. Так на свет з'явіліся шматлікія, на жаль, памяртыныя выявы Тадэвуша Рэйтана. Корсак і Багушэвіч, з нейкай прычыны, мала шікавалі творцаў, хоць пражылі годнае жыццё і не здразілі сваім поглядам, выказаным аднойчы.

Увогуле, калі глядзець пісьма, то менавіта тут, на Радзіме гэтай трыяды, і склаўся сапраўдны культ памяці Тадэвуша Рэйтана. Пачалі яго вялікалітоўскія паслы яшчэ на Вялікі, чатырохгадовы сойм. Яны і давалі каралю Станіславу Панятоўскаму, што абавязкова трэба ўшанаваць памяць памерлага Рэйтана і аддзячыць жыўчых Корсака і Багушэвіча. Вядома, кароль напісаў праект ушанавання Рэйтана. Паабяпаў уваходных дзвярэй у Паспальскую ібзу, дзе цягам чатырох дзён Рэйтан з палчэнікамі адстойваў і гонар ВКЛ, і недапільнасьць межаў Рэчы Паспалітай, планавалася ўсталяваць дзве мармуровыя дошкі. Белая — з імем Тадэвуша Рэйтана, чорная — з імем Адама Паніньскага, польскага пашла і расійскай марыянеткі, імя якога стала сінонімам архіпрадажніцкі, абсалютнай безпрычыннасці. Але Другі палзел (1793), а потым паўстанне

Праз месяц, 26 лістапада, споўнілася б 90 гадоў пісьменніку, імя якога ведае кожны беларус. Уладзімір Караткевіч пражыў не надта доўгае жыццё, толькі пяцьдзесят чатыры гады. Але паспеў зрабіць вельмі шмат і ў якасці пісьменніка, і сцэнарыста, і сапраўднага гісторыка-навукоўца, даследчыка беларускай мінуўшчыны. Сярод шматлікіх беларускіх пісьменнікаў павяеннай Беларусі я вылучаю Уладзіміра Караткевіча асобна. Не толькі таму, што ягоныя творы аказалі на мяне наймацнейшае ўражанне і вярнулі да беларускасці. Але і таму, што менавіта гэты пісьменнік аддзяцінства ведаў, шанаваў і згадваў у сваіх творках асобу Тадэвуша Рэйтана. Сёлета на 28 кастрычніка прыпадала 280-я гадавіна нараджэння Рэйтана, таму я мушу сваім абавязкам распавесці і пра яго, і пра Караткевіча.

Тадэвуш Рэйтан. Малюнак Францішака Смуглевіча, Канец XVIII — пачатак XIX стст.

Ясінскага-Касцюшкі (1794) і поўнае знішчэнне Рэчы Паспалітай (1795) “трыма чорнымі арламі” ажыццяўленне праекта перакрываўлі.

Тым не менш эстафетны кій палітыкаў перахапілі паэты і мастакі. Бадай ці не першым адгукнуўся адзін з найслыннейшых паэтаў “станіславаўскага часу” — Францішак Князьнін, відычаніні. Князьнін згадаў імя Рэйтана ў сваім творы — одзе “Да Літвы”. Бо ў тых часы нікому не прыходзіла аспрэчваць літвінскасць Рэйтана. Пра гэта, дарэчы, алігнагалосна заяўляюць відавочны сойм 1773 года — іх шматлікія дыярыяўшы (дзённікі) мне ўдалося сабраць. Спадзяюся, дойдзе і да іх публікацыі.

Праз нейкі час стаў у шэрагі папулярызатараў Рэйтана ягоны зямляк — наваградчаніні Адам Міцкевіч. Ён праз усё жыццё пранёс захапленне мужнасцю Героя. А мена-

віта Героем лічыў Міцкевіч Рэйтана. Так і падаваў яго ў сваіх творах і публікацыях. Амаль адначасова з Міцкевічам захапіў асобай Рэйтана і берасіец Юльян Урсын Нямцэвіч, які напісаў, хоць шмат у чым і памылковы, але ж першы ў гісторыі нарыс жыцця Тадэвуша Рэйтана.

За імі “пайшлі ў атаку” іншыя творцы. Мяркую, першым з нашых мастакоў прысвяціў свой твор Тадэвушу Рэйтану “бацька” Віленскай мастацкай школы Францішак Смуглевіч. Патрымаў гонар школы і Людвік Горварт, вучань Смуглевіча. Нельга не нагадаць і пра Яна Астроўскага, скульптара-самавука з Аршанчыны (гл. “К”, №№ 42, 43, 2020 г.). Створаны ім бюст Тадэвуша Рэйтана, магчыма, захаваны ў адным асобніку, і амаль невядомы даследчыкам. Думаю, варта было б для будучага музея ў Грушаўцы зра-

Уладзімір Караткевіч.

біць яго копію. Як неабходна зрабіць копію іншага бюста, які ў сярэдзіне XIX стагоддзя быў замоўлены Стафанам Рэйтанам (стрыечным унукам Тадэвуша) для Грушаўкі. Так, ён быў выраблены, але не выстаўлены з-за паўстання 1863 года і жудасных рэпрэсій, якія распачаліся потым. У наш час бюст захоўваецца ў Кракаўскім нацыянальным музеі, і, як вынікае з папярэдніх размоваў з яго адмыслоўцамі, выраб копіі для музея ў Грушаўцы можна лічыць магчымым.

Былі таксама іншыя творы, прысьвечаныя нашаму знакамітаму зямляку, але культ памяці Тадэвуша Рэйтана на яго радзіме быў хутэй не легальным узроўні. Інакш было ў Польшчы, якая аказалася пад Прускай і Аўстрыйскай акупацыямі. Узгадаем твор “Тадэвуш Рэйтан на Варшаўскім сойме 1773 года” (1866 год) славуата мастака чэшска-нямецкага паходжання Яна Матэікі. На жаль, яго многія ведаюць пад памылковай, польскацэнтрыйнай назвай — “Рэйтан. Заняпад Польшчы”. Уласна кажучы, матэрыялу па заяўленай тэме хапіла б на невялічкі, але важкі том. Бо варта было б згадаць і створанае польскімі творцамі на гэту ж тэму...

Але нам час перанесціся ў XX стагоддзе. Спробы аднаўлення культуры памяці Тадэвуша Рэйтана пасля развалу Расійскай імперыі, вядома, былі. У Баранавічах да 1939 года была гімназія яго імя, у Мінску — была Яўраўская вуліца, ад якой застаўся адзін дом. Дарэчы, выбар вуліцы

ў Мінску аказаўся сімвалічным. Раней на месцы, дзе цяпер красуе Палац Рэспублікі, была сяліба бацькоў маці Тадэвуша Рэйтана, якая стала акурат на Юраўскай, блізу Дамініканскага касцёла. Таму Мінск мае поўнае права звацца “другой радзімай Рэйтана”. Бо і шлюб бацькі Тадэвуша браў напачатку 1739 года ў мінскім езуіцкім касцёле Найсвяцейшай Дзевы Марыі, ды і сам ён тут быў даволі часта.

Пасля другой паловы 40-х гадоў дваццатага стагоддзя пра Рэйтана як быццам бы забыліся. І вось з'явіўся талент Уладзіміра Караткевіча, які дапамог вярнуць імя Рэйтана нашчадкам і па гонару ўславіць яго.

Родина

“...И встаёт передо мной родина. Старый дом в саду, что в нём сами собой стонали половицы и ночью казалось, что по ним кто-то ходит... Если вечером идти через неосвещённые комнаты, стараюсь не убыстрять шаг, стараюсь выдержать спиною темноту, сознательно растягивая те шаги, что отделивают тебя от светлого котула из дверей столовой, если вечером идти так, то глазами встречаешь на стенах глаза других людей: страдальческие глаза Рейтана, угрюмолотый зрак Бетховена с не столько хорошей, сколько старой гравюры...”

Вось так Тадэвуш Рэйтан увайшоў у творчасць Уладзіміра Караткевіча за савецкім часам. Гэта была рускамоўная паэма “Родина” (Глава IV, 1959 год). З гэтага ўрыўка вынікае, што ў сям’і Каратке-

вічаў Рэйтана ведалі і шанавалі. І падаецца, што на малодца пісьменніка пазіралі вочы Рэйтана, намалюваныя больш як за сто гадоў да таго Францішка Смуглевічам.

Гэта літаграфія 1839 — 1841 гадоў была даволі распаўсюджанай у тых часы. Яна і цяпер даволі часта сустракаецца на розных аўкцыёнах.

Прайшло некалькі гадоў і Уладзімір Караткевіч узяўся за твор “Леаніды не вернуцца да Зямлі”. Як вядома, савецкая цензура пад такой назвай твор не прапусціла, і ён выйшаў спярша як “Нельга забыць” (значна пазней, першая частка твора была экранізавана, фільм атрымаў назву “Паром”). Што ж напісаў Уладзімір Караткевіч у “Леаніды”?

“...І багіня кахання злітавалася. Ідзі, сказала яна, я зноў даю табе памяць аб шляхах, і аб смеласці, і аб бразгаце мяча ў праведнай бітве, калі барыня харугвы лунаюць над галавой. І аб марэх, вада якіх салона і бурхлівае, як кроў смельх. Я усё даю табе, толькі не кліч смерць, бо мы жывём не для сябе, а для тых, каго любім, і таму не маем права пайсці ад іх, навасткамі нясцёрпна стае жыць. Чалавек народжаны для бітвы і мае права памерці толькі ў бітве. І кожны воін павінен думаць, што ён, як апошняе надзея гарадоў і вёсак за яго плячыха, што ён, як апошняе песня роднай зямлі. Гён павінен змагацца нават тады, калі ніхто больш не хоча змагацца, адзін супраць усіх. Павінен надарцацца, лечы на парозе, як Рэйтан...”

З гэтага ўрыўка бачна, што не толькі сумныя вочы Рэйтана хвалявалі думку Караткевіча, але і яго подзвіг, ён нібы прапусцаў праз сябе і выдатна ведаў кошт шырага гераізму. Бо зразумела, што тэма акупацыі ў XVIII стагоддзі беларускіх земляў Расійскай імперыяй не была “ў пашане”. Словам, вельмі і вельмі шкада, што Уладзімір Караткевіч не вывеў асобным персанажам Тадэвуша Рэйтана ў адным са сваіх раманаў. Бо ніхто з гэтай задачай не справіўся ў так таленавіта, як наш класік...

Ну, а на завяршэнне мы пацкаваліся, ці плануецца правядзенне тэматычных мерапрыемстваў, звязаных з юбілеем Уладзіміра Караткевіча ў Оршы і ў Мінску.

Як нам паведаміла дырэктар установы культуры “Музейны комплекс гісторыі і культуры Аршанчыны” спадарыня Юлія Камарова, да юбілея пісьменніка запланаваны шэраг мерапрыемстваў — літаратурныя чытанні, акрышчэ мастацкай выставы, прэзентацыя літаратурнага зборніка. Не застаецца ў баку і мінскі Дзяржаўны музей гісторыі Беларускай літаратуры, у якім таксама запланавана мастацкая выстава.

Думаю, мы яшчэ вернемся на старонках “К” да гэтай тэмы і распавядзем больш падрабязна.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.";
■ "Сусвет Язэпа Драздовіча".
Выставы:
■ Персанальная выстава Уладзіміра Вішнеўскага "Лесвіца ў неба" (графічныя работы і скульптуры мастака) — да 29 лістапада.

■ Выстава твораў беларускіх мастакоў "Малая радзіма — Вялікая зямля" — да 18 лістапада.
■ Выстава "Нямечкі жывапіс і гравюра XVII — пачатку XX стагоддзя" — да 15 лістапада.
■ Сумесны культурна-адукацыйны праект-квэст Нацыянальнага мастацкага музея і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны "Аб Вялікай Айчыннай..."
■ "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
■ Віртуальная выстава "Юбілей беларускага камсамолу".
■ Віртуальная выстава "Юбілей беларускага камсамолу" прысвечаная 100-годдзю ЛКСМБ — на сайце музея.

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧА". КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВОІ XIX СТ."
г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай

сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.". **■** Выстава "Эпоха рамантыкаў. Ваньковіч і яго час" — да 19 лютага 2021-га.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў в. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
■ **Займальныя майстар-класы** па саломпяценьню, вырабу традыцыйных лялек, пляценні паясоў (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада-надзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запіс абавязковы.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАў РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Нярасава, 3. Тэл.: 399-09-79.
Час працы: **серада-надзеля з 12:00 да 20:00.**
■ Выстава, прысвечаная 5-годдзю НЦСМ.
■ Выстава "Трыццаць тры творы" (набыткі музейнага збору НЦСМ).
■ Аўтарскія экскурсіі "Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў. Рэспэктава"; "Самыя гучныя, самыя вядомыя..."; "Трыццаць работ над куратарскім праектам"; "НЦСМ — пераемнасць і навацілі"; "Як пачаць разбірацца ў сучасным мастацтве? Глядзім на прыкладах выстаў у НЦСМ"; "200 выстаў за 5 гадоў — экспрэс-экскурсіі па юбілейнай выставе"; "Вырошчванне трутавікоў, кнігі з пёраў і востраў скульптур — самыя запамінальныя выставы НЦСМ за 5 гадоў".

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:
магазіны "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
Проспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.

г. Мінск,
пр-т Незалежнасці, 47.
Тэл.: 242-78-14.
Час працы: панядзелак-пятніца 12.00-20.00.
■ Міжнародная выстава сучаснага мастацтва "Музыка і святло".
■ Выстава лялек з калекцыі Ларысы Мажэвіч "Анэлы душы маёй".

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Пераможны сорак пяты: ад Берліна да Нанкіна", прысвечаная 75-годдзю заканчэння Другой сусветнай вайны — да 31 кастрычніка.
■ Часовая экспазіцыя "Зброяй мастацтва" (савецкая графіка і карыкатура з фондавай калекцыі перыяду 1939 — 1945 гг.), прымеркаваная да 76-годдзя стварэння музея — да 27 лістапада.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальныя цырыманіяль нясвіжскага двара" (у складзе пастаяннай экспазіцыі).
■ Аўтарская выстава карцін Алеся Сурава "Паштоўкі з мястэчка" — да 15 лістапада.
■ Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.

Д.Багаслаўскага.
■ 5 — "Білет на брэсцкі цягнік" (тролінг у адной дзеі) В. Каралёва.
■ 6 — "Тры Жызэллі" (драма) А.Курэйчыка.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 31 кастрычніка — "Горад клоўна Піка" (тэатральна-цыркавая фантазія) М.Барценева. Пачатак аб 11-й.
■ 1 лістапада — "Сонейка і снежныя чалавечкі" (зімовая казка) А.Вясёлова. Пачатак аб 11-й.
■ 4 — "Дзятлівае сляняня" Р.Клінгінга. Пачатак а 18-й.
■ 5 — "Фенька" (неверагодная гісторыя) Л.Панцялеева. Пачатак а 18-й.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМІШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

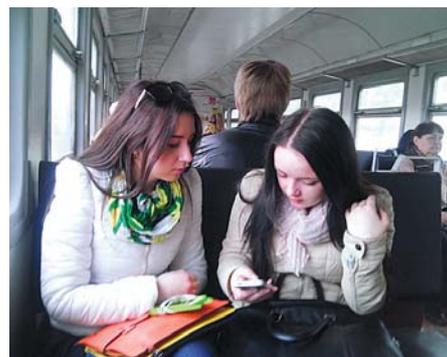
Ратуша
г. Нясвіж,
вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатрализованая экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пана Каханку".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дваіх "Інтрыгі Купідона".
■ Музейныя камунікацыйныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пацстунак", "Капрызы моды ракако".
■ Дзіцячая тэатрализованая экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правядзенне спецыяльных цырымоній, святкаванне гадавіны Вясялля.
■ Музейная фотопляцоўка.
■ Восенскі сезон канцэртаў Белдзяржфілармоніі.
■ Квэст "Таямніца двух куфраў".

ГАЛЕРЭІ

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс: 290 60 10.
■ Выстава-продаж "Восенскі салон" — да 8 лістапада.

Дарога, пасажыры...

Ёсць шмат вызначэнняў, што такое горад. Але зыходзячы са свайго досведу гараджаніна, я б сказаў, што горад — найперш транспарэнтныя камунікацыі.

Мяжа горада насамрэч не там, дзе яна намалявана на адміністрацыйнай карце, а там, адкуль электрычкі, маршруткі, аўтобусы ранішай прывозяць людзей на працу, а ўвечары адвозяць дадому. На працягу некалькіх гадоў, каб нека жываць час у дарозе, я фатаграфую на мабільнік саму дарогу і пасажыраў. Тое ж раблю і ў далёкіх вандронках, калі такія надараюцца. ...Кажуць, што горад — гэта людзі, якія яго насяляюць. Дарога — таксама не кіламетры і мілі, а пасажыры, з якімі на пэўны час звязаны з табой акалічнасці.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ
Фота аўтара

